

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daňová podpora rodin s dětmi

Vedoucí bakalářské práce

Ing. Jarmila Křížová

Autor

Lud'ka Polánková

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci zpracovala samostatně za odborného vedení Ing. Jarmily Křížové a použila jsem literaturu uvedenou na seznamu.

V Českých Budějovicích, dne 20. 4. 2007

.....
Polánková Luďka

Dovoluji si tímto poděkovat mé konzultantce Ing. Jarmile Křížové za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

1. Úvod	1
2. Podpora rodin s dětmi v současných sociálních systémech	3
2.1 Plošné dávky.....	3
2.2 Adresné dávky.....	3
2.3 Peněžní dávky.....	4
2.4 Naturální dávky.....	4
3. Obecné formy daňové podpory	5
3.1 Daňové zvýhodnění poskytované prostřednictvím formulace základny zdanění.....	5
3.2 Metody poskytování daňových úspor prostřednictvím sazby daně.....	7
4. Sociální postavení rodin s dětmi v České republice	9
4.1 Kritéria pro redistribuci.....	14
5. Daň z příjmů fyzických osob	16
5.1 Poplatníci daně z příjmů fyzických osob.....	17
5.2 Předmět daně z příjmů fyzických osob.....	17
5.3 Zdaňovací období.....	18
5.4 Základ daně.....	18
5.5 Příjmy osvobozené od daně.....	18
6. Nezdánitelné části základu daně a jejich vývoj	19
7. Slevy na dani	25
7.1 Slevy na dani nahrazující nezdánitelné části základu daně.....	26
7.2 Daňové zvýhodnění a formy jeho uplatňování.....	28
8. Společné zdanění manželů	31
8.1 Podmínky uplatnění.....	31
8.2 Společný základ daně.....	32
8.3 Daňová ztráta.....	32
8.4 Omezená daňová povinnost.....	32
8.5 Překážky uplatnění.....	32
8.6 Zálohy na daň z příjmů fyzických osob.....	33
8.7 Daňové přiznání.....	33
8.8 Vratitelný přeplatek.....	33

9. Metodika	34
9.1 Použité metody.....	36
9.1.1 Běžný způsob zdanění příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků.....	36
9.1.2 Společné zdanění manželů.....	37
10. Aplikace konkrétních forem daňové podpory na vybranou domácnost	38
10.1 Charakteristika vybrané domácnosti.....	38
10.2 Charakteristika příjmových situací.....	39
10.3 Slevy na dani a jejich efekty pro vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2007.....	39
10.3.1 Výsledky tabulky č. 4.....	40
10.3.2 Závěr.....	41
10.4 Zhodnocení celkových daňových dopadů na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích před nahrazením odčitatelných položek slevami na dani v roce 2004 a při uplatnění těchto slev v roce 2007.....	41
10.4.1 Výsledky tabulky č. 5.....	41
10.4.2 Závěr.....	42
10.5 Společné zdanění manželů a jeho přínosy pro vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2007.....	42
10.5.1 Výsledky tabulky č. 6.....	43
10.5.2 Závěr.....	44
11. Shrnutí	45
12. Závěr	47
13. Seznam použité literatury a zákonů	50
Přílohy	

Použité symboly a značení

ZDP	- Zákon o daních z příjmů 586/1992 Sb.
ZD	- základ daně
SZM	- společné zdanění manželů
SP	- sociální pojištění
ZP	- zdravotní pojištění
ZTP/P	- zvlášť těžce poškozený s průvodcem
PZDP	- poslední známá daňová povinnost
SOU	- střední odborné učiliště
OECD	- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Abstrakt

Tato bakalářská práce se neomezuje jen na současné formy daňové podpory rodin s dětmi, jedním z předmětů teoretické části práce je i vývoj dříve uplatnitelných nezdanitelných částí základu daně, a to od okamžiku vzniku České republiky v roce 1993 až po konec roku 2004, později byla jejich podstatná část převedena na slevy na dani. Práce se také zabývá sociálním postavením rodin s dětmi v České republice a v návaznosti na tyto poznatky je dále rozebírána daň z příjmů fyzických osob a možnosti její optimalizace v rámci uplatnění dostupných forem daňové podpory.

Praktická část se zaměřuje zejména na propočty velikostí daňových dopadů při aplikaci konkrétních forem daňové podpory na vybranou domácnost s dětmi včetně původních nezdanitelných částí základu daně.

Cílem této práce je tedy nejen seznámení s jednotlivými druhy daňové podpory rodin s dětmi, ale především jejich praktické uplatnění a zhodnocení, která z nich nejvíce napomáhá nebo dokonce napomáhala této sociální skupině.

Abstract

This Bachelor's Analysis is not restricted to current forms of tax concessions for children only, one section of the theoretical part describes the development of earlier exercisable non-taxable basis of the tax, namely from the moment of beginning the Czech Republic in 1993 to the end of 2004, later the substantial part of the tax support was transformed to the tax reduction. It focusses also at social rank of families with children in the Czech Republic and in the context of these concerns is further resolved the natural person income tax and possibilities of its optimisation in frame use by applicable tax support.

Practical part is focussed mainly on calculation of amplitudes of taxation incidence by using specific forms of tax support for the selected household with children, including primary non-taxable parts of tax basis.

The goal of the analysis is so not only the identification of specific forms of tax concessions for children, but especially their practical application and evaluation, which one assist mostly or even assisted of stated social group.

1 Úvod

Rodina je již od nepaměti základem lidské společnosti. Způsob života v ní má mnoho specifických podob a forem, do nichž se rodina v průběhu jednotlivých životních fází dostává, jako je např. narození, výchova a vzdělávání dětí, rozvod, úmrtí v rodině, rodina po odchodu dětí z rodiny, přítomnost stárnoucích rodičů v rodině, zdravotní postižení, nezaměstnanost apod.

Současná rodina je zároveň záležitostí jak soukromá, tak i veřejná. Je prostředím, v němž si její členové chrání své soukromí a individualitu a usilují o autonomní postavení rodiny ve vztahu k okolí. Současně je čím dál víc i záležitostí veřejného zájmu státu, který do života rodin určitými způsoby vstupuje a zasahuje tím, že rodinu podporuje, reguluje vztahy mezi jejími jednotlivými členy a usiluje o lepší podmínky jejího dobrého fungování. (Kolektiv autorů, 2004)

Rodinné vztahy a reprodukční poměry prošly však v minulosti několika poměrně bouřlivými etapami. Ihned po skončení druhé světové války došlo k prudkému přírůstku narozených dětí. Mladí lidé spolu obvykle před založením rodiny uzavřeli sňatek, a až teprve potom došlo k narození prvního dítěte. Průměrný věk při uzavírání sňatků i prvního porodu se v tomto období pohyboval do 25 let a v rodinách se rodilo více dětí. Dokonce ani rodiny se třemi a více dětmi nebyly žádnou vzácností. Další vývoj však ovlivnilo hned několik událostí.

Mladí lidé, a to především populační vlna z poválečného období, v západoevropských zemích se stále ve větší míře začínali stavět proti zavedenému modelu rodiny s dětmi a raději, než aby po dvacátém roku života zakládali rodiny, začali cestovat, dále se vzdělávat anebo se aktivně zapojovali do pracovního procesu s vidinou lepší pozice na trhu práce. Tyto změny se týkaly stále ve větší míře zejména mladých žen, což také zapříčinilo, že demografické míry reprodukce obyvatelstva začaly pomalu klesat pod zachovnou hranici.

V sedmdesátých letech, po zničení snu „socialismu s lidskou tvář“, mnoha mladým lidem nezbyvala jiná forma seberealizace než založení rodiny a výchova dětí. Stát jim pro to zajistil slušné podmínky. Mladým rodinám začaly být hromadně poskytovány byty, novomanželské půjčky, peněžní dávky byly vypláceny stále podle počtu dětí apod. Silné poválečné ročníky, které odkládaly narození dětí v šedesátých letech najednou nemohly

studovat, cestovat, zvolit si svobodně povolání atd. Režim uzavřel hranice a v takovém momentu nezbylo než se pokusit užít si život omezeně i v tuzemsku.

Po roce 1989 začal pád plodnosti opět nabírat na síle a svého dna dosáhl v roce 1999, kdy na jednu ženu v průměru připadalo jen 1,13 dítěte.

Základním modelem emancipace evropských žen se staly především severské státy, ale i v ostatních zemích se dnes ženy déle vzdělávají, více cestují, nebo po ukončení vzdělávání vstupují na trh práce. Založení rodiny a narození dětí na jejich hodnotovém žebříčku sice i nadále zaujímá nejvyšší příčky, ale tyto ambice jsou dočasně potlačeny. Rodina a děti by sice měly přijít na řadu, ale až později. Z demografického hlediska se toto chování projevuje rostoucím průměrným věkem manželů při narození prvního dítěte, nejplodnější věk ženy se pomalu přesouvá ke třiceti rokům, úhrnná plodnost se dostává pod kritickou hranici, a tedy i výrazně ubývá narozených dětí.

K podněcování vzniku populačního klimatu ve společnosti je třeba státních zásahů, které by se neměly omezovat jen na oblasti sociální legislativy a rodinné politiky, naopak jednou z možností, prostřednictvím které může stát mladé rodiny podpořit, jsou také jisté formy daňové podpory.

Daňovou podporu rodin s dětmi lze realizovat i prostřednictvím nepřímých daní, protože harmonizační pravidla Evropské unie umožňují aplikovat sníženou sazbu daně na vybrané kojenecké a dětské zboží. (Kolektiv autorů)

Nejvhodnějším médiem k aplikaci daňové podpory rodin s dětmi je však osobní důchodová daň, proto se převážná část této bakalářské práce zaměří na využití daně z příjmů fyzických osob, a to především u příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků.

2 Podpora rodin s dětmi v současných sociálních systémech

Moderní stát považuje za jednu ze svých priorit optimální sociální politiku, která zahrnuje i přerozdělování důchodů ve společnosti v takové míře, aby nedocházelo ke zbytečným sociálním nepokojům a nespokojenosti širokých vrstev obyvatelstva a která zabezpečí danou míru uspokojování základních životních potřeb pro všechny sociální skupiny. Takovou sociální skupinou, která si nesporně jistou podporu společnosti zaslouhuje, jsou rodiny s nezaopatřenými dětmi. (A. Vančurová, 2002)

Systémy sociálního zabezpečení nebo v širším pojetí sociální systémy, jejichž součástí je především rodinná politika, jsou zpravidla vnímány jako soustava různých plošných a adresných dávek z veřejných rozpočtů.

2.1 Plošné dávky

Plošnou dávkou se rozumí dávka, u které není nárok podmíněn testovanou sociální potřebností v konkrétním případě, což zpravidla znamená, že nárok na dávku vzniká bez ohledu na výši důchodu domácnosti či jednotlivce. Nevýhodou plošných dávek je především vysoká finanční náročnost. Výhoda naopak spočívá v relativně nízkých administrativních nákladech, přitom lze dosahovat i značných úspor z rozsahu. Jako příklad lze uvést výplatu dávek prováděnou prostřednictvím zaměstnavatelů nebo spojení s výplatou jiných dávek sociálního zabezpečení, například důchodů. Také kontrola oprávněnosti výplaty dávek je jednodušší a prostor pro jejich zneužití je malý.

2.2 Adresné dávky

Adresnou dávkou je dávka, u které musí být nárok odvozen od prokázání sociální potřebnosti, obvykle je limitována podmínkou, že čistý důchod jednotky nedosáhne za určité období předem stanovené výše. Výše adresné dávky může být také diferencována podle míry potřebnosti. Protože pravidla pro přidělování takových dávek bývají komplikovanější, lze je poskytovat obvykle jen na základě podané žádosti poměrně složitou administrativní cestou. To ale zvyšuje administrativní náklady a prostor pro zneužití dávek. Podstatné je i to, že proces podání žádosti o přiznání dávky je spojen s určitým psychickým vypětím pro žadatele a někdy klade i vysoké nároky na jeho znalosti a dovednosti. V konečném důsledku to může vést k tomu, že část jednotek, kterým je

dávka určena, na ni nedosáhne, protože se o její existenci vůbec nedozví nebo proto, že nejsou schopny splnit formální požadavky nutné pro přiznání dávky.

2.3 Peněžní dávky

Z jiného úhlu pohledu lze dávky rozlišit také na naturální a peněžní. Je logické, že v peněžní ekonomice jsou nejčetnější právě dávky peněžní. Jejich základní nevýhodou v případě rodin s dětmi je fakt, že i když je dávka směřována dítěti, jejím příjemcem z právního hlediska musí být rodič, resp. osoba pověřená výchovou a zabezpečením dítěte. Proto není nikdy možné dosáhnout stavu, kdy by byla peněžní dávka plně využita ve prospěch dítěte. To platí jak pro dávky plošné, tak i adresné. Na druhé straně správně fungující rodina by měla být schopna takto získané prostředky alokovat právě tím nejdůležitějším směrem pro současný vývoj svých dětí, ale i celé domácnosti. Daňová podpora z logiky věci je vždy peněžní, a proto i její využití zamýšleným způsobem bude vždy potenciálně ohroženo.

2.4 Naturální dávky

Naturální dávky poskytované formou bezplatných služeb a zboží primárně poskytují menší prostor pro jejich zneužití a při správném výběru statků je spíše zaručeno to, že konečným příjemcem takového zvýhodnění budou právě děti. Například bezplatně poskytované učební pomůcky na základním stupni školy nesporně představují snížení soukromé spotřeby domácností rodin s dětmi. Nevýhodou ale je, že nepeněžní dávky zpravidla vytváří vyšší náklady na jejich poskytování, bývají také spojeny se státními zakázkami, kdy výběrová řízení o nich mohou být dalším faktorem neefektivnosti.

Podpora rodin s dětmi by se neměla omezovat na pouhou sociální pomoc těm nejpotřebnějším. Není-li prostor pro plošnou podporu domácností s nezaopatřenými dětmi na straně transferů, pak je na místě zamyslet se nad tím, zda by se nenalezl ve formě vhodně konstruované daňové podpory. Ostatně ve většině evropských států se rodinná politika také neomezuje jen na dávkový systém, což vede k dalšímu rozlišení sociální podpory na dávkový systém a systém daňových úspor. (A. Vančurová, 2002)

3 Obecné formy daňové podpory

Daňová podpora může být realizována prostřednictvím celé řady forem a technických prvků, které umožňují poplatníkovi dosáhnout daňové úspory, tj. snížit v souladu se zákony své daňové zatížení. Podpora může být poskytována za určité jednání či chování poplatníka, které je společensky žádoucí anebo určité handicapované sociální skupině.

Mezi technické prvky, kterými může být daňová podpora realizována, patří například:

- osvobození od daně
- standardní a nestandardní odpočty od základu daně
- nulové daňové pásmo
- společné zdanění
- sleva na dani

Obecně je také možné formy podpory rozlišit na ty, které ovlivňují základnu zdanění a ty, které ovlivňují přímo výši daně.

3.1 Daňové zvýhodnění poskytované prostřednictvím formulace základny zdanění

Osvobození od daně

Základ daně lze ovlivnit dvěma základními způsoby. První z nich je reprezentován osvobozením od daně a jinými instrumenty, které vyloučí určitý druh příjmů ze zdanění přímo, a tím zvýší jeho výtěžnost v závislosti na formulaci daňové sazby. Při progresivní daňové sazbě obecně platí, že takto poskytnuté zvýhodnění je v absolutní výši tím vyšší, čím vyšší je mezní sazba daně poplatníka. V oblasti rodinné politiky je osvobození od daně použitelné zejména u příjmů, které jsou charakteristické pro rodiny s dětmi. Jde kromě sociálních dávek především o výživné a další formy podpory uvnitř rodiny. Výživné je příjmem charakteristickým pro neúplné rodiny, jejichž sociální situace bývá zpravidla horší než v rodinách úplných. Osvobození výživného je tedy jednou z forem podpory neúplným rodinám

Druhým způsobem je snížení základu daně o odpočty. Základnu zdanění lze ovlivňovat jejich zacílením. Odpočty se podle klasifikace OECD rozdělují na standardní a nestandardní.

Standardní odpočty

Standardní odpočty jsou charakteristické zejména možnostmi snížit základ daně o předem stanovenou částku, a to při splnění zákonem stanovených podmínek. Pro rodiny s dětmi mohou být v současné době významné především tyto druhy používaných standardních odpočtů:

- základní odpočet na poplatníka
- zvláštní odpočet vztahující se k určitému handicapu, v této souvislosti lze například jmenovat:
 - odpočet na invaliditu poplatníka; tento odpočet většina zemí diferencuje podle míry zdravotního handicapu,
 - odpočet pro vdovu (případně vdovce, zvláště v případech, kdy má ve své péči nezaopatřené děti) atd.,
 - odpočet na jeho vyživovanou osobu, kterou může být: druhý z manželů
dítě

Z hlediska státu hraje roli především fakt, že použití standardních odpočtů je spojeno s nižšími náklady na daňovou správu, zvláště na daňovou kontrolu. Daňová úspora získaná prostřednictvím standardního odpočtu umožňuje domácnostem lepší využití takto získané částky.

Nestandardní odpočty

S výchovou dětí souvisí celá řada výdajů, z nichž některé jsou pro domácnost velmi významné. Z tohoto důvodu je vhodné realizovat daňovou podporu rodin s dětmi i formou nestandardních odpočtů, které jsou poskytovány ve výši prokazatelně vynaložených výdajů. Jedná se především o smíšené statky typu výdajů na vzdělávání dětí a na zdravotní péči o ně v rozsahu, ve kterém nejsou tyto výdaje přímo financovány z veřejných zdrojů.

V rámci zdravotní péče se nejčastěji jedná o výdaje spojené s očkováním a vakcinací, na které dosud neexistuje všeobecná očkovací povinnost, případně může jít o preventivní

péči, která není hrazena z veřejných zdrojů a také o veškeré soukromé výdaje na zdravotní péči o děti.

Odpočet výdajů na vzdělávání se týká především oblasti terciárního vzdělávání. Možnost odpočtu se soustřeďuje jak na školné, tak na nákup studijních pomůcek a další přímé výdaje na vzdělávání.

Jednou ze základních potřeb, na jejichž uspokojení partnerská dvojice často váže rozhodnutí o tom, zda si pořídit dítě, případně další dítě, je přiměřené uspokojení bytové potřeby. Proto se mezi nestandardními odpočty vyskytují i ty, které jsou součástí státní politiky bydlení. Nejčastěji se jedná o úroky hrazené z hypotéčních úvěrů nebo jiných úvěrů určených k financování této základní potřeby. Tato forma daňové podpory je cílena jen na pořízení si trvalého bydlení a ne na jakékoli investice do nemovitosti. (A. Vančurová, 2002)

Nestandardní odpočty jsou pro poplatníky méně výhodné především proto, že s nimi souvisí důkazní povinnost prokázání výdaje, což může vést k nežádoucím rizikům. Kromě toho ne všechny výdaje jsou dostatečně prokazatelné.

3.2 Metody poskytování daňových úspor prostřednictvím sazby daně

Většina daňových systémů v současné době uplatňuje u osobní důchodové daně progresivní zdanění. Tato konstrukce daně skýtá také řadu možností pro poskytování daňových úspor vícečetným domácnostem. Sazby daní z individuálních důchodů se odlišují především těmito znaky:

- zdanitelná jednotka
- počet pásem
- minimální sazba daně
- maximální sazba daně
- šíře jednotlivých pásem
- rozdíl mezi maximální a minimální sazbou daně

Stejná konstrukce je využita i u daně z příjmů fyzických osob v České republice.

Tabulka č. 1 : Sazba daně z příjmů fyzických osob v ČR

Základ daně		Daň	Ze základu přesahujícího
od Kč	do Kč		
0	121 200	12%	
121 200	218 400	14 544 Kč + 19 %	121 200 Kč
218 400	331 200	33 012 Kč + 25 %	218 400 Kč
331 200	a více	61 212 Kč + 32 %	331 200 Kč

Pramen : Zákon o daních z příjmů 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Domácnosti s dětmi jsou charakteristické poměrně vysokým podílem nevýdělečně činných členů domácností. Proto právě pro tuto sociální skupinu je velmi důležitá volba jednotky zdanění. (A. Vančurová, 2002)

Zdanitelná jednotka

Obecnou jednotkou zdanění může být buď domácnost jako celek nebo jednotlivec. Zdanění jednotlivců je však pro domácnosti s dětmi nevýhodné, protože u nich rozevírá nůžky mezi hrubým a čistým příjmem na člena domácnosti. Pro sociální postavení domácností není totiž rozhodující výše příjmu jejího jednotlivého člena, ale průměrná výše čistého příjmu připadající na jednoho člena domácnosti.

Rodinné zdanění může být realizováno v několika formách, nejjednodušší z nich je však zdanění dvojic, které se zpravidla provádí tak, že je samostatně stanovena sazba pro jednotlivce a dvojice. Z pohledu rodin s dětmi je nevýhodou společného zdanění dvojic fakt, že znevýhodňuje neúplné rodiny. Kromě toho zdanění dvojic nejvíce vyhovuje potřebám bezdětných párů či párů, které již děti vychovaly. Významnou výhodou této formy zdanění je jednoduchost.

Vliv sazby pro dvojice se více projevuje ve vyšších příjmových skupinách domácností. Proto je tato konstrukce sazby daně jedním z vhodných nástrojů plošné podpory rodin, a to i s dětmi, protože je schopna do jisté míry omezit vliv daňové progresy zejména v domácnostech s jedním výdělečně činným partnerem anebo tam, kde druhý z partnerů má významně nižší příjem. Tato jednoduchá forma společného zdanění ovšem není schopna zohlednit počet vyživovaných osob, a proto ji není možno považovat za cílenou podporu domácností s dětmi. (A. Vančurová, 2002)

Nulové pásmo

Daňová podpora může být také realizována formou nulového pásma. Tento technický prvek má pro poplatníka téměř stejný dopad jako základní standardní odpočet. Pásmo s nulovou sazbou daně není typickým prvkem k poskytování selektivní podpory určité sociální skupině, a tak není ani účelné jej vztahovat k podpoře rodin s dětmi.

Slevy na dani

Další forma, kterou je možné poskytovat dosahování daňových úspor, jsou slevy na dani. Slevy na dani lze rozdělit na absolutní a relativní.

Relativní sleva na dani umožňuje poplatníkovi snížit daňovou povinnost o určitou část, zpravidla stanovenou v procentech. Poskytuje větší absolutní úsporu poplatníkům, kteří mají vyšší základ daně. Tento efekt lze omezit tím, že se stanoví maximální absolutní hranice, které může sleva dosahovat.

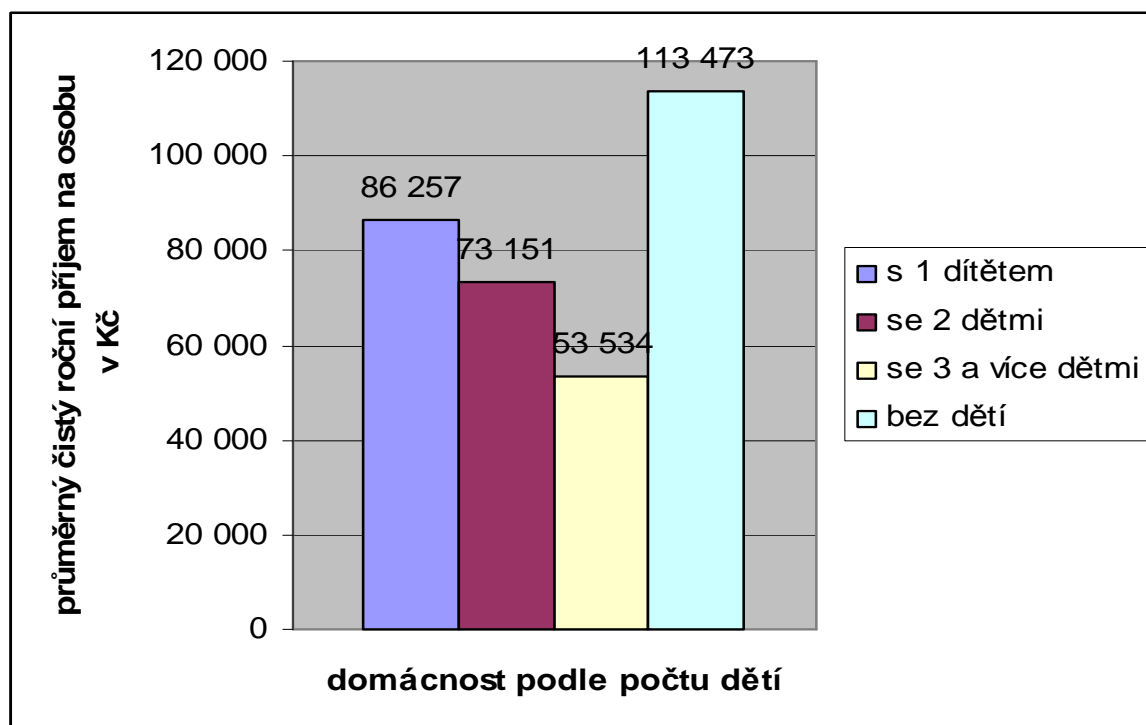
Absolutní sleva na dani poskytuje všem poplatníkům stejnou výši úspory, a tak relativně větší výhoda připadá poplatníkům s nižšími základy daně.

4 Sociální postavení rodin s dětmi v České republice

Dítě jako neproduktivní člen společnosti potřebuje především ochranu a zabezpečení, které by mu měla poskytovat jeho rodina. Řádná výchova dětí souvisí s určitou námahou a zároveň prospěch z budoucích osob v produktivním věku bude mít do určité míry celá společnost. V České republice byl tento fakt významně podpořen zavedením průběžně financovaných penzijních systémů. Penzijní nároky osob v důchodovém věku jsou nyní uspokojovány z běžně hrazených příspěvků na sociální zabezpečení placených osobami v produktivním věku. Při této konstrukci jsou i bezdětní nepřímo zainteresováni na výchově nové generace, která představuje budoucí příspěvky do důchodového systému.

Výživa, výchova i vzdělání dětí stojí stále více prostředků úměrně s tím, jak rostou požadavky na přípravu nové generace na budoucí povolání. V souvislosti se vzrůstající životní úrovní je také stále náročnější zabezpečit potřeby související se vstupem mladých lidí do samostatného života. Není se tedy čemu divit, že české domácnosti s dětmi dosahují nižšího průměrného příjmu na hlavu, což platí i pro vyšší příjmové skupiny.

Graf č. 1: Průměrný čistý roční příjem na člena domácnosti v domácnostech podle počtu nezaopatřených dětí

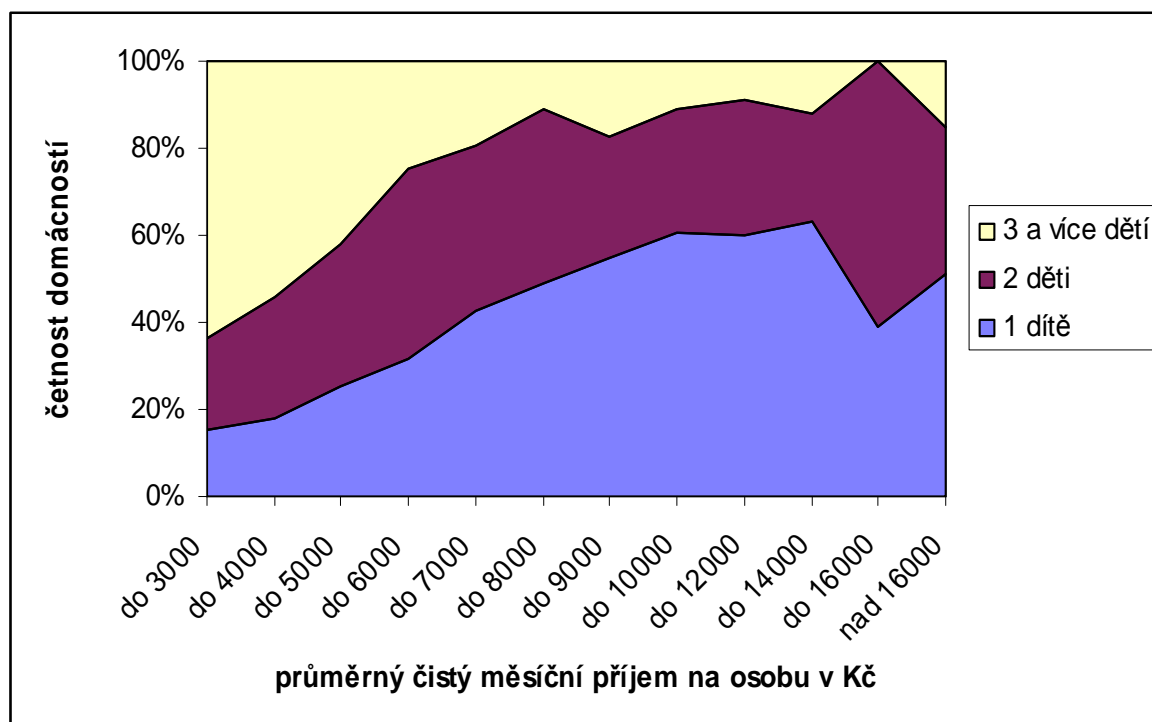

Pramen : Mikrocensus 2002, Český statistický úřad

Z výše uvedeného grafu je patrné, že životní úroveň v rodinách s nezaopatřenými dětmi je společensky významně nižší než v bezdětných rodinách a přitom klesá s počtem nezaopatřených dětí.

Současné pojetí státu v evropském chápání více či méně vyžaduje, aby počet vyživovaných dětí byl zohledněn v rámci státní sociální podpory a v rámci garance životního minima, resp. důstojných podmínek k životu a výchově budoucí generace. Ostatně Česká republika je toho příkladem. Dávky státní sociální podpory určené pro rodiny s dětmi jsou s výjimkou rodičovského příspěvku a porodného adresné a nárok na ně závisí na výši příjmu domácnosti. Alespoň část podpory rodin s dětmi je tedy selektivní a týká se jen určitého výseku domácností. Plošná podpora domácností s dětmi se koncentruje do poskytování veřejných a smíšených statků (školství, zdravotní péče atd.) Další forma plošné podpory rodin s dětmi je realizována prostřednictvím daňových úspor, i ty se ovšem používají jen v omezené míře, resp. bez závislosti na soustavném testování vývoje potřeb rodin s dětmi. (A. Vančurová, 2002)

Graf č. 2: Průměrné čisté měsíční příjmy na člena domácnosti s dětmi podle počtu nezaopatřených dětí

Pramen : Mikrocensus 2002, Český statistický úřad

Graf koncentruje domácnosti se třemi a více nezaopatřenými dětmi spíše do nižších příjmových skupin, také četnost domácností se dvěma dětmi ve vyšších příjmových skupinách není tak vysoká. Naopak vysoké příjmové skupiny zahrnují převážnou část domácností s jedním dítětem.

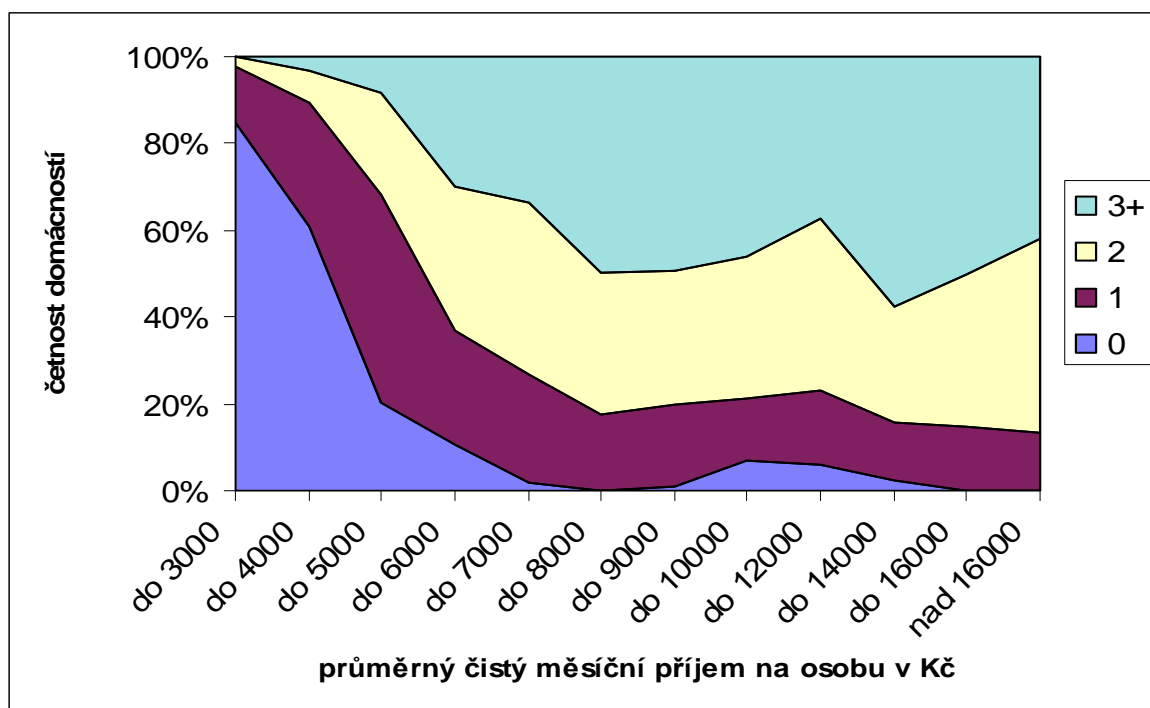
Z těchto výsledků je patrné, že systém podpory rodin s dětmi se neobejde bez adresné sociální pomoci nízkopříjmovým skupinám rodin. Obecně však domácností s dětmi ve vyšších příjmových skupinách ubývá, což vykazuje znaky, které by měly vést i k plošné podpoře rodin s dětmi.

Z uvedených informací o příjmech domácností však nelze jednoznačně vyvozovat, že domácnosti s více dětmi považují nízký příjem na člena domácnosti za svůj handicap. Podle sociologických výzkumů se jeví, že tyto domácnosti vykazují jinou hodnotovou orientaci a materiální hodnoty mají v jejich řebříčku hodnot nižší důležitost. (A. Vančurová, 2002)

V České republice jsou domácnosti se třemi a více dětmi méně četným jevem, z celkového počtu domácností s nezaopatřenými dětmi tvoří domácnosti se třemi dětmi pouze 8,4 %.

Další faktor, který výrazně rozhoduje o výši čistého příjmu na člena domácnosti, je počet příjmů v domácnosti. O tom vypovídá následující graf.

Graf č. 3: Průměrné čisté měsíční příjmy na člena domácnosti s dětmi podle počtu příjmů v domácnosti

Pramen: Mikrocensus 2002, Český statistický úřad

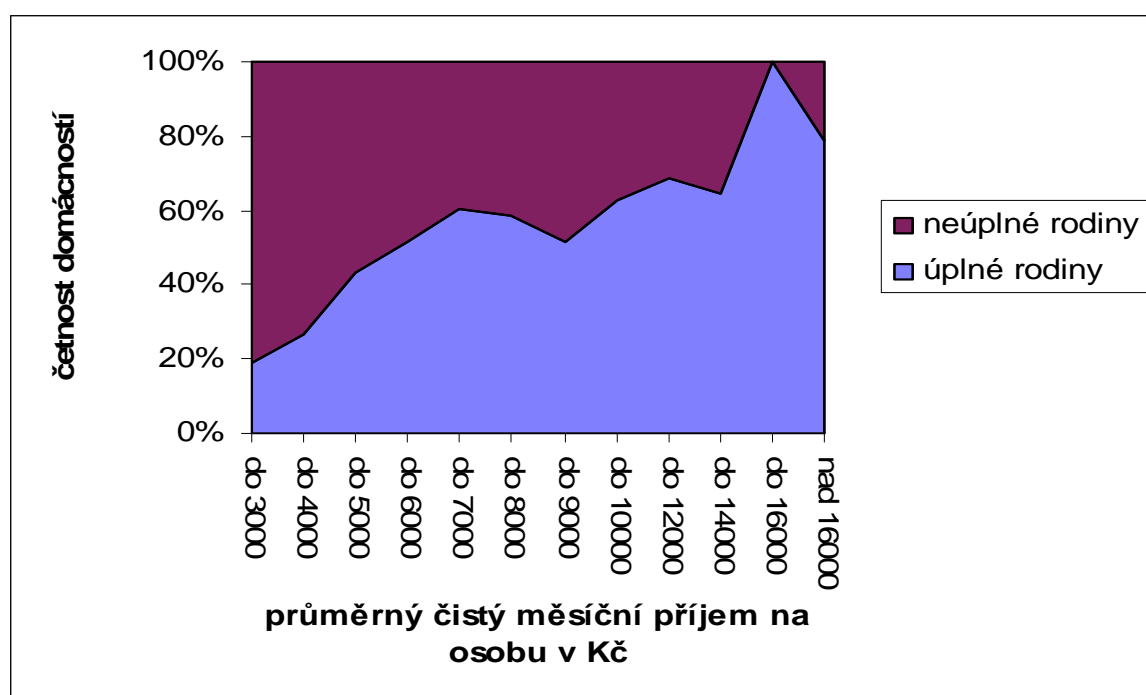
Z naznačené charakteristiky plyne, že domácnosti s nezaopatřenými dětmi s menším počtem výdělečně činných členů mají nižší příjmy na člena domácnosti. Pro domácnosti s dětmi v České republice je nejvíce charakteristický model rodiny s oběma výdělečnými rodiči, i když postupně přibývá i rodin s dětmi s jedním poměrně vysokým příjmem, ale tato sociální skupina nebude nikdy příliš významná.

Nelze také opomenout to, že sociální situace rodin s dětmi je zásadně ovlivněna tím, zda se jedná o úplnou či neúplnou domácnost s dětmi.

Neúplná rodina je formou rodiny vyznačující se největší kumulací problémů. Ty jsou spojeny zejména s nepřítomností jednoho z rodičů (častěji otce) v rodině a s uspořádáním jeho vztahů k dětem (dítěti), dále s finanční situací rodiny (jde o jednopříjmovou domácnost) a s problémy, které jsou spojeny s uplatněním rodiče na trhu práce (častěji matky) a se skloubením jejich pracovních a rodinných povinností. (Kolektiv autorů, 2004)

Následující graf vypovídá o četnosti úplných a neúplných domácností s jedním dítětem v jednotlivých příjmových skupinách. V obou případech jsou porovnávány pouze čisté rodiny.

Graf č. 4: Průměrné čisté měsíční příjmy na člena domácnosti s 1 dítětem podle úplných a neúplných domácností

Pramen: Mikrocensus 2002, Český statistický úřad

Podle očekávání jsou čisté příjmy na hlavu v neúplných domácnostech s 1 dítětem nižší než v domácnostech úplných. Z předchozích charakteristik domácností s dětmi znovu vyplývá, že podpora rodin s dětmi se neobejde bez adresné pomoci státu domácnostem s nízkým důchodem. To platí tím spíše, že ve sledované struktuře čistých příjmů jsou zastoupeny i příjmy sociální.

4.1 Kritéria pro redistribuci

Redistribuce v rámci společnosti probíhá prostřednictvím celé řady kanálů, přitom každý z nich může vycházet z jiného kritéria potřeby či nároku. Tak je tomu pochopitelně i v České republice.

Životní minimum

Základním kritériem pro posouzení potřeb domácností je vztah jejich čistého příjmu k životnímu minimu, které vyjadřuje oficiální názor společnosti na důchodovou pozici domácnosti ve vztahu k jejím potřebám.

Oficiální životní minimum jako částka čistého peněžního příjmu, do které se podle podmínek stanovených zákonem doplňuje čistý příjem občanů (jejich domácností), kteří se ocitnou ve stavu hmotné nouze (příjmové nedostatečnosti), byla v ČR stanovena zákonem v roce 1991 (zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu). (Kolektiv autorů, 1997)

Konstrukce životního minima vychází z toho, že domácnost má své potřeby na obecnou správu a dále každý její člen má individuální potřeby. Částka životního minima na domácnost je diferencována podle počtu členů domácnosti, jak vypovídá následující tabulka. Její konstrukce spočívá v tom, že s rostoucím počtem členů domácnosti se režijní náklady zvyšují, ne však proporcionálně, ale méně rychle, což odpovídá realitě.

Tabulka č. 2: Částka životního minima na domácnost podle počtu členů domácnosti

typ domácnosti	částka
domácnost jednotlivce	2 020 Kč
2 osoby v domácnosti	2 630 Kč
3-4 osoby v domácnosti	3 260 Kč
5 a více osob v domácnosti	3 660 Kč

Pramen: Zákon č. 505/2005 Sb., o zvýšení částek životního minima

Částka životního minima na dítě je diferencovaná podle věku dítěte a vychází z toho, že základní potřeby dítěte rostou lineárně s jeho věkem. Diferenciace v současném znění je znázorněna v další tabulce.

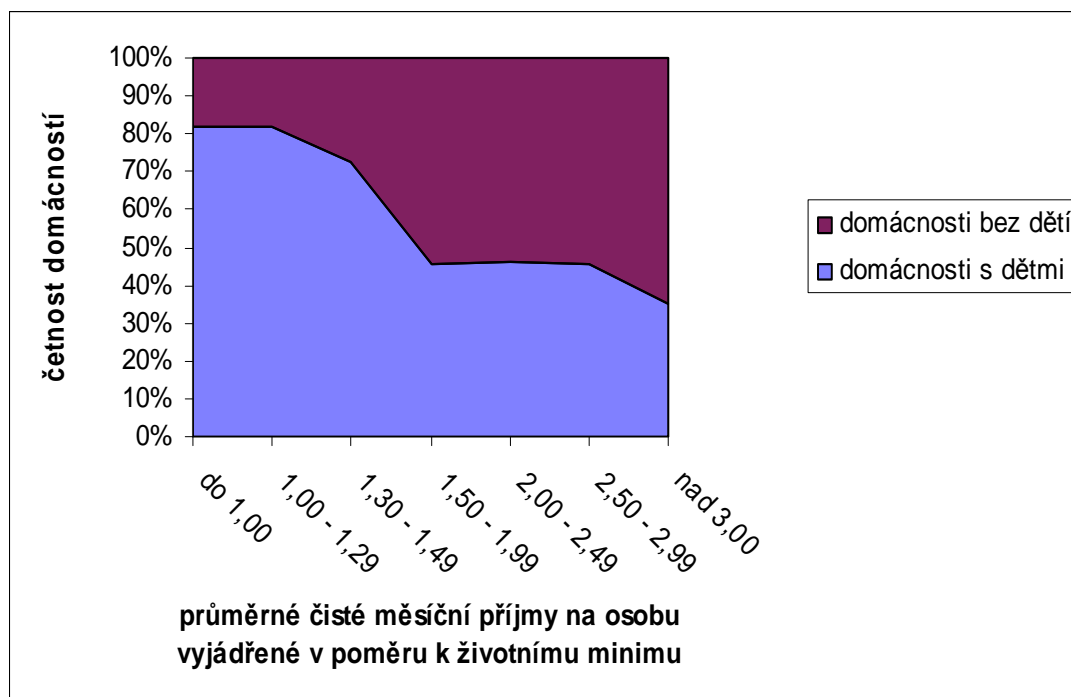
Tabulka č. 3: Částka životního minima na dítě podle jeho věku

osoba	částka
dítě do 6 let	1 750 Kč
dítě od 6 do 10 let věku	1 950 Kč
dítě od 10 do 15 let věku	2 310 Kč
dítě od 15 do 26 let věku	2 530 Kč
dospělý	2 400 Kč

Pramen: Zákon č. 505/2005 Sb., o zvýšení částek životního minima

System životního minima uplatňovaný v ČR je blízký systémům v evropských zemích, zejména systému aplikovanému v SRN; konstrukcí je blízký i systém používaný v Maďarsku. Podobnost systémů spočívá v uplatňování parciálních částek (modulů) životního minima pro vymezené osoby a okruhy spotřeby (výdajů) a jejich spojování do souhrnných částek životního minima domácností různé početnosti a struktury osob v nich žijících. (Kolektiv autorů, 1997)

Graf č. 5: Průměrné čisté měsíční příjmy na člena domácnosti podle domácností s dětmi a domácností bez dětí ve vztahu k životnímu minimu

Pramen: Mikrocensus 2002, Český statistický úřad

Z grafu lze usoudit, že domácnosti s dětmi mají obecně horší poměr mezi čistým příjmem a životním minimem, než domácnosti bez dětí. Jde o sociální skupinu, která si zaslouží pozornost z hlediska redistribuce důchodů v ekonomice. Je tedy jasné, že domácnosti s dětmi v nižších příjmových skupinách se neobejdou bez přímé a adresné státní podpory formou citlivě konstruovaných dávek. Adresná podpora by ještě měla být doplněna všeobecnou podporou domácností s dětmi, která by zmírnila diferenci v příjmech na člena domácnosti mezi domácnostmi s dětmi a ostatními domácnostmi.

5 Daň z příjmů fyzických osob

Nejdůležitějšími daněmi současných daňových systémů, nebereme-li v úvahu pojistné sociálního pojištění, jsou daně ze spotřeby a důchodové daně. Daně ze spotřeby jsou méně viditelné a je u nich mnohem obtížnější odhadnout jejich dopad na velké sociální skupiny obyvatelstva. Pro selektivní podporu jednotlivých sociálních skupin jsou však vhodnější důchodové daně, a to především osobní důchodová daň. (A. Vančurová, 2002)

Problematika zdaňování příjmů fyzických osob se u odborné veřejnosti těší značnému zájmu, neboť jak v oblasti teorie daní, tak i v oblasti uplatňování daňové politiky státu promítající se do praktické činnosti podnikatelských a jiných subjektů soukromého a veřejného sektoru je intenzivně a zpravidla i pozitivně vnímán nejen mechanismus fungování této daně a její přínos pro příjmové stránky veřejných rozpočtů, ale i fakt, že daň z příjmů svou konstrukcí nabízí solidní využití sociálních prvků zabudovaných zejména do slev na dani. (V. Vybíhal, 2006)

Mezi další zabudované sociální prvky v rámci této daně patří zejména:

- osvobození od daně
- nezdanitelné části základu daně
- položky odčitatelné od základu daně
- společné zdanění manželů

5.1 Poplatníci daně z příjmů fyzických osob

V souladu s ustanovením § 2 odst. 1 – 4 ZDP je možné rozlišit dva typy daňových poplatníků, a to podle teritoriálního vymezení zdrojů příjmů:

- poplatník, který má neomezenou daňovou povinnost, tj. ten, jehož daňová povinnost se vztahuje na příjmy plynoucí ze zdrojů na území ČR i na příjmy plynoucí ze zdrojů v zahraničí (daňový tuzemec), případně rezident
- poplatník, který má omezenou daňovou povinnost, tj. ten, jehož daňová povinnost se vztahuje jen na příjmy plynoucí ze zdrojů na území ČR (daňový cizozemec), daňový nerezident

Poplatníkem s neomezenou daňovou povinností je fyzická osoba, která má na území ČR trvalé bydliště, nebo se zde obvykle zdržuje.

Poplatníci, kteří mají omezenou daňovou povinnost jsou fyzické osoby, které na území ČR:

- nemají trvalé bydliště
- obvykle se nezdržují
- zdržují se méně než 183 dní v roce
- zdržují se pouze z důvodu studia či léčení (i když se na území ČR obvykle zdržují, např. i více než 183 dní v roce)

Dále jsou to fyzické osoby, které jsou podle mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění považovány za daňové cizozemce (i přes to, že splňují jedno z kritérií pro daňové tuzemce).

5.2 Předmět daně z příjmů fyzických osob

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou v souladu s ustanovením § 3 odst. 1 – 4 ZDP jednotlivé druhy příjmů, které lze z hlediska sémantického, i z hlediska uplatňování daňových režimů a technik výběru daně, rozdělit do 5 skupin, a to:

- příjmy ze závislé činnosti a z funkčních požitků
- příjmy z podnikání a z jiné samostatné výdělečné činnosti

- příjmy z kapitálového majetku
- příjmy z pronájmu
- ostatní příjmy

Je velmi důležité přesně zařadit každý příjem do správné skupiny z jednotlivých druhů příjmů. Nesprávné zařazení by mohlo vést k chybám ve stanovení základu daně a následně i v daňové povinnosti poplatníka se sankčními důsledky.

5.3 Zdaňovací období

Zdaňovací období může být pro fyzické osoby na rozdíl od právnických osob pouze kalendářní rok, tj. období od 1. 1. do 31. 12. Podnikající fyzická osoba sice může účtovat i v hospodářském roce, ale podávat daňové přiznání k daním z příjmů fyzických osob je povinna vždy za kalendářní rok.

5.4 Základ daně

Základ daně fyzické osoby vymezuje § 5 ZDP. Lze říci, že je jím daňová základna, ze které se pomocí sazby daně vypočítává daňová povinnost poplatníka. Při stanovení základu daně se nejprve zjišťují dílčí základy daně na základě jednotlivých druhů příjmů a od jejich souhrnu se pak odečítají nárokové nezdanitelné části a odčitatelné položky. Základ daně může být větší než nula nebo roven nule a v daňovém přiznání fyzické osoby se zaokrouhluje na celé stokoruny dolů.

5.5 Příjmy osvobozené od daně

Příjmy osvobozené od daně jsou předmětem daně, ale z důvodu osvobození se nezdaňují. ZDP taxativně stanoví, které příjmy jsou osvobozeny od daně. U daně z příjmů fyzických osob je v § 4 ZDP uvedeno všeobecné osvobození od daně z příjmů a v dalších ustanoveních (§ 6, § 7, § 10) je pak specifikováno osvobození od daně pro vymezený okruh určitých druhů příjmů (např. pro příjmy ze závislé činnosti a z funkčních požitků nebo pro tzv. ostatní příjmy). (V. Vybíhal, 2006)

Určité příjmy jsou osvobozeny od daně jednoznačně bez specifických podmínek, řada příjmů je však vázána na splnění jedné či více podmínek, za kterých je daný příjem od daně osvobozen.

Příjmy osvobozené od daně lze rozdělit na:

- příjmy z prodeje nemovitostí
- příjmy z prodeje movitých věcí
- přijaté náhrady
- příjmy z provozu ekologických zařízení
- příjmy z loterií, sázek, her a soutěží
- příjmy z prodeje cenných papírů
- příjmy z úroků
- odstupné za uvolnění bytu
- další druhy osvobozených příjmů

Pro rodiny s dětmi mohou být významné především tyto druhy osvobozených příjmů:

- příjem přijatý v rámci vyživovací povinnosti nebo náhrada za tento příjem podle zákona o rodině nebo obdobná plnění poskytovaná ze zahraničí
- dávky a služby sociální péče, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi nebo obdobná plnění poskytovaná ze zahraničí
- stipendia ze státního rozpočtu, z rozpočtu kraje, z prostředků vysoké školy nebo výzkumné instituce, právnické osoby, která vykonává činnost střední školy nebo vyšší odborné školy, anebo obdobná plnění poskytovaná ze zahraničí

6 Nezdánitelné části základu daně a jejich vývoj

Za nezdanitelné části základu daně jsou považovány položky, které při splnění určitých podmínek pro jejich uplatnění snižují základ daně fyzické osoby. Tyto položky však v minulosti prošly dlouhodobým vývojem a především velkým počtem změn. Některé byly konstruovány na principu, který zohledňoval rodinnou, sociální a zdravotní situaci poplatníka daně z příjmů, ty byly však později převedeny do systému uplatňování slev na dani a snižují tedy stanovenou daňovou povinnost poplatníka.

Rok 1993

V roce 1993 mohl poplatník daně z příjmů fyzických osob v souladu s ustanovením § 15 odst. 1 – 7 ZDP snížit svůj daňový základ o tyto položky:

- a) 20 400 Kčs ročně na poplatníka,
- b) 9 000 Kčs ročně na vyživované dítě žijící ve společné domácnosti s poplatníkem, nejvýše však na čtyři děti; přechodný pobyt dítěte mimo společnou domácnost nemá vliv na uplatnění snížení,
- c) 12 000 Kčs ročně na manželku (manžela) žijící s poplatníkem ve společné domácnosti, pokud nemá vlastní příjmy přesahující 20 400 Kčs ročně; do vlastního příjmu se nezahrnuje zvýšení důchodu pro bezmocnost, rodičovský příspěvek, přídavky na děti, výchovné k důchodu a stipendium poskytované studujícím soustavně se připravujícím na budoucí povolání,
- d) 6 000 Kčs ročně, pobírá-li poplatník částečný invalidní důchod anebo je poplatník podle zvláštních předpisů částečně invalidní,
- e) 12 000 Kčs ročně, pobírá-li poplatník invalidní důchod nebo jiný důchod, jehož jednou z podmínek pro přiznání je invalidita, anebo je poplatník podle zvláštních předpisů invalidní, avšak jeho žádost o invalidní důchod byla zamítnuta z jiných důvodů než z důvodu jeho invalidity; je-li poplatník držitelem průkazky ZTP-P (zvláště těžce poškozený s průvodcem) zvyšuje se částka na 36 000 Kčs ročně, a to i když nepobírá invalidní důchod. Částky podle písmen d) a e) lze uplatnit i při souběhu nároku na starobní, invalidní i částečný invalidní důchod. (ZDP, ve znění předpisů roku 1993)

Poměrně vysoké nezdanitelné částky z příjmů fyzických osob, které zakládá ustanovení tohoto paragrafu, jsou projevem určitých sociálních prvků ve zdanění příjmů fyzických osob. Odstraňuje se však negativní prvek dosavadního systému zdanění, kterým byla diferenciací daňových sazeb podle různých kritérií. Specifickou součástí nezdanitelných částek jsou částky podle odst. 8. Jde o tzv. dary sponzorů obcím a právnickým osobám na území České republiky na financování účelů uvedených v tomto odstavci. Pro daňové účely zde není rozhodující charakteristika organizace, jíž se dar poskytuje, ale jen účel daru. Hodnotu darů lze odečíst od základu daně, pokud hodnota daru ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně nebo částku 1 000 Kč. To má omezit daňovou

administrativu s odčítáním nepatrných darů. V úhrnu lze odečíst nejvýše 10 % ze základu daně. (Kolektiv autorů, 1993)

Rok 1994:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 21 600 Kč, písm. b) na 10 800 Kč
- zúžení písm. e)
- vznik písmen f) a g) ve znění:
 - f) 36 000 Kč ročně, je-li poplatník držitelem průkazu ZTP-P
 - g) 6 000 Kč ročně, je-li poplatník žákem nebo studentem soustavně se připravujícím na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem a pokud takovému poplatníkovi plynou příjmy ze závislé činnosti podle § 6 odst. 1 písm. a) (ZDP, ve znění předpisů roku 1994)

Rok 1995:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 24 000 Kč, písm. b) na 12 000 Kč
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu
- vznik odstavce (9) ve znění:

(9) Dary poskytnuté veřejnou obchodní společností nebo komanditní společností se posuzují jako dary poskytnuté jednotlivými společníky veřejné obchodní společnosti nebo komplementáři komanditní společnosti a rozdělují se stejně jako základ daně § 7 odst. 4 nebo 5. (ZDP, ve znění předpisů roku 1995)

Rok 1996:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 26 400 Kč, písm. b) na 13 200 Kč
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu

Rok 1997:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 28 800 Kč, písm. b) na 14 400 Kč, písm. c) na 16 800 Kč, písm. f) na 42 000 Kč, písm. g) na 9 600 Kč
- rozšíření odstavce (8) o větu:

(8) Jako dar na zdravotnické účely se hodnota jednoho odběru krve bezpříspěvkového dárce oceňuje částkou 2000 Kč. (ZDP, ve znění předpisů roku 1997)

Rok 1998:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 32 040 Kč, písm. b) na 18 000 Kč
- vznik odstavce (10) ve znění:

(10) Od základu daně lze odečíst částku, která se rovná úrokům zaplaceným za zdaňovací období z úvěru ze stavebního spoření nebo z hypotéčního úvěru, poskytnutého a použitého poplatníkem na financování bytových potřeb. Bytovými potřebami se rozumí a) získání bytu, b) výstavba nebo koupě stavby pro bydlení, c) získání stavebního pozemku, na kterém se nachází stavba pro bydlení, d) změna, modernizace a údržba bytu, stavby pro bydlení nebo její části, e) stavební úprava nebytového prostoru na byt. Bytová potřeba se musí nacházet na území České republiky. (ZDP, ve znění předpisů roku 1998)

Rok 1999:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 34 920 Kč, písm. b) na 21 600 Kč, písm. c) na 19 884 Kč, písm. d) na 6 540 Kč, e) na 13 080 Kč, f) na 45 780 Kč, g) na 10 464 Kč
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu
- vznik odstavce (11), který navázal na odstavec (10) a upřesnil podmínky pro možnost uplatnění odpočtu úroků v případě, že účastníky smlouvy o úvěru na financování bytových potřeb je více zletilých osob

Rok 2000:

- vznik odstavce (12) ve znění:

(12) Od základu daně ve zdaňovacím období lze odečíst platbu příspěvků poplatníkem na penzijní připojištění se státním příspěvkem podle smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem uzavřené mezi poplatníkem a penzijním fondem. Částka, kterou lze takto odečíst, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených na penzijní připojištění se státním příspěvkem poplatníkem ve zdaňovacím období sníženému o 6 000 Kč. Maximální částka, kterou lze takto odečíst za zdaňovací období, činí 12 000 Kč. (ZDP, ve znění předpisů roku 2000)

Rok 2001:

- zvýšení částek odst. 1 písm. a) na 38 040 Kč, písm. b) na 23 520 Kč, písm. c) na 21 720 Kč, písm. d) na 7 140 Kč, písm. e) na 14 280 Kč, písm. f) na 50 040 Kč, písm. g) na 11 400 Kč
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu
- vznik odstavce (13) ve znění:

(13) Od základu daně za zdaňovací období lze odečíst poplatníkem zaplacené pojistné na zdaňovací období na soukromé životní pojištění na základě pojistné smlouvy uzavřené mezi poplatníkem jako pojistníkem a pojišťovnou za předpokladu, že výplata pojistného plnění (důchodu nebo jednorázového plnění) je ve smlouvě sjednána až po 60 měsících od uzavření smlouvy a současně nejdříve v kalendářním roce, v jehož průběhu dosáhne poplatník věku 60 let. Maximální částka, kterou lze podle tohoto odstavce odečíst za zdaňovací období činí v úhrnu 12 000 Kč, a to i v případě, že poplatník má uzavřeno více smluv s více pojišťovnami. Při nedodržení těchto podmínek z důvodu zániku pojištění nebo dodatečné změny doby trvání pojištění nárok na uplatnění odpočtu nezdanitelné části základu daně zaniká a poplatník je povinen za zdaňovací období, ve kterém k této skutečnosti došlo, podat daňové přiznání a uvést v něm jako příjem podle § 10 částky, o které byl poplatníkovi v příslušných letech z důvodu zaplaceného pojistného základ daně snížen. (ZDP, ve znění předpisů roku 2001)

Rok 2002:

- nedochází k žádným změnám

Rok 2003:

- rozšíření odstavce (8) o větu:
(8) obdobně se postupuje u darů na financování odstraňování následků živelní pohromy, ke které došlo na území České republiky. (ZDP, ve znění předpisů roku 2003)

Rok 2004:

- zvýšení částky odst. 1 písm. a) na 25 560 Kč

- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu
- vznik odstavce (14) ve znění:
(14) Od základu daně lze odečíst zaplacené členské příspěvky člena odborové organizace této organizaci podle jejich stanov, která uskutečňuje činnosti spočívající v obhajobě hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců v rozsahu vymezeném zvláštním právním předpisem. Takto lze odečíst částku do výše 1,5 % zdanitelných příjmů, s výjimkou příjmů zdaněných srážkou podle zvláštní sazby daně, maximálně však do výše 3 000 Kč za zdaňovací období. (ZDP, ve znění předpisů roku 2004)

Rok 2005:

- dochází k prvním výraznějším změnám v § 15 ZDP
- uplatnění daňového zvýhodnění na dítě formou slevy na dani, daňového bonusu či kombinací slevy na dani a daňového bonusu v souladu s ustanovením § 35c a § 35d ZDP
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu, na základě nichž se také mění písmena jednotlivých položek a dochází ke zúžení a přečíslování jednotlivých odstavců
- vstupuje v platnost společné zdanění manželů

Rok 2006:

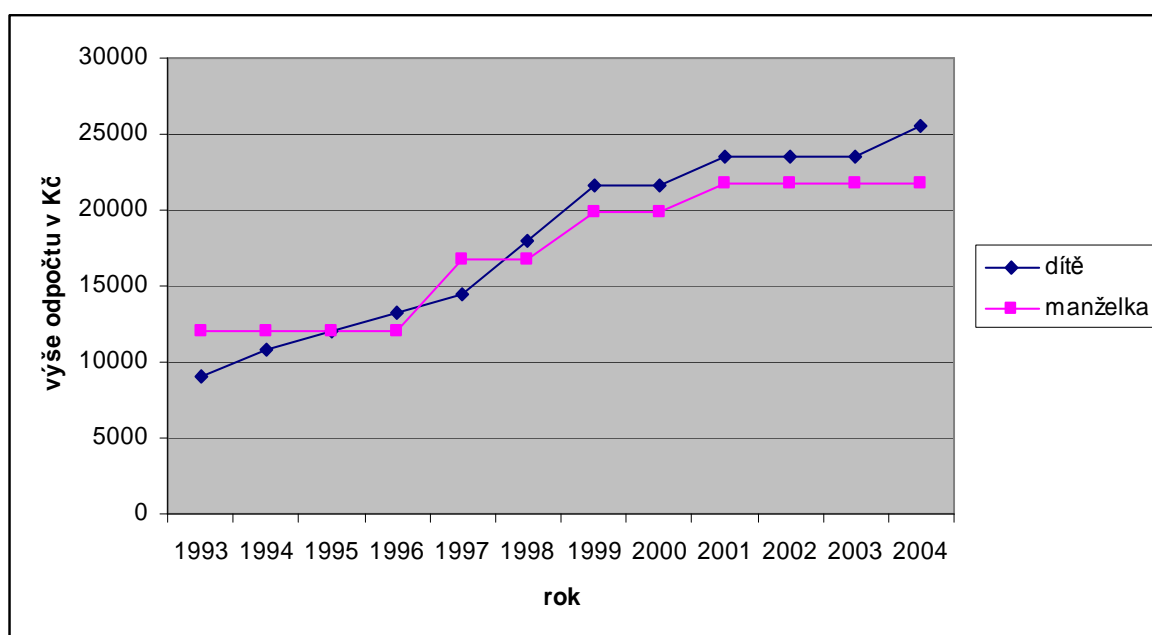
- § 15 ZDP prochází dalšími velkými změnami
- uplatnění daňového zvýhodnění na poplatníka, na manželku, na částečný i plný invalidní důchod, na držitele průkazu ZTP/P a na studenta formou slevy na dani v souladu s ustanovením § 35ba a § 35d
- změny specifických podmínek pro možnost uplatnění odpočtu, na základě nichž dochází k zániku jednotlivých písmen v paragrafu a také ke zúžení a přečíslování jednotlivých odstavců

Rok 2007:

- vznik odstavce (8) ve znění:
(8) Od základu daně ve zdaňovacím období lze odečíst úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání podle zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího

vzdělávání, pokud nebyly hrazeny zaměstnavatelem ani nebyly uplatněny jako výdaj podle § 24 poplatníkem s příjmy podle § 7, nejvýše však 10 000 Kč. U poplatníka, který je osobou se zdravotním postižením, lze za zdaňovací období odečíst až 13 000 Kč, a u poplatníka, který je osobou s těžším zdravotním postižením, až 15 000 Kč. (ZDP, ve znění předpisů roku 2007)

Graf č. 6: Vývoj nezdanitelných částí základu daně uplatnitelných na dítě a manželku v letech 1993 až 2004

Pramen: Zákon o daních z příjmů 586/1992 Sb., ve znění předpisů let 1993 – 2004

Na výše uvedeném grafu lze jasně pozorovat růstovou tendenci obou naznačených křivek, které zároveň představují snahu státu podpořit rodiny s dětmi formou postupně se zvyšujících částek odpočtů na dítě a manželku. V roce 2005 byly odčitatelné položky na dítě a později i na manželku (rok 2006) převedeny do systému uplatňování slev na dani.

7 Slevy na dani

V rámci mechanismu fungování daně z příjmů fyzických osob se uplatňují jednak klasické slevy na dani (§ 35 ZDP), které jsou poskytovány fyzickým osobám z titulu zaměstnávání osob se změněnou pracovní schopností, dále tzv. akční slevy na dani z titulu

zahájení provozu registrační pokladny (§ 35 odst. 6, 7 a 8 ZDP), dále slevy na dani mající spíše povahu úlev na dani pro příjemce investičních pobídek (§ 35a, § 35b ZDP), slevy na dani nahrazující tzv. nezdanitelné části základu daně (§ 35ba) a v neposlední řadě tzv. daňové zvýhodnění, které lze uplatnit formou slevy na dani, daňového bonusu nebo kombinací slevy na dani a daňového bonusu (§ 35c, § 35d ZDP). Uplatněné slevy na dani významně snižují daňovou povinnost poplatníka a patří mezi stěžejní solidaristické prvky daňové soustavy. (V. Vybíhal, 2006)

7.1 Slevy na dani nahrazující nezdanitelné části základu daně

V souladu s ustanovením § 35ba odst. 1 – 4 ZDP mohou fyzické osoby uplatnit slevy na dani vypočtené podle § 16 a případně snížené podle § 35 a nebo 35b ZDP za zdaňovací období tak, že tato daň se snižuje o částku:

- 7 200 Kč na poplatníka
- 4 200 Kč na manželku (manžela) žijící s poplatníkem v domácnosti, pokud nemá vlastní příjem přesahující za zdaňovací období 38 040 Kč. Je-li manželka (manžel) držitelkou průkazu ZTP/P, zvyšuje se částka 4 200 Kč na dvojnásobek. Do vlastního příjmu manželky (manžela) se nezahrnují zákonem taxativně vymezené dávky a příspěvky. U manželů, kteří mají majetek ve společném jmění manželů, se do vlastního příjmu manželky (manžela) nezahrnuje příjem plynoucí druhému z manželů nebo se pro účely daně z příjmu považuje za příjem druhého z manželů
- 1 500 Kč, pobírá-li poplatník částečný invalidní důchod z důchodového pojištění podle zákona o důchodovém pojištění nebo zanikl-li nárok na částečný invalidní důchod z důvodu souběhu nároku na částečný invalidní důchod a starobní důchod
- 3 000 Kč, pobírá-li poplatník plný invalidní důchod nebo jiný důchod z důchodového pojištění podle zákona o důchodovém pojištění, dále zanikl-li nárok na plný invalidní důchod z důvodu souběhu nároku na plný invalidní důchod a starobní důchod nebo je poplatník podle zvláštních předpisů plně invalidní, avšak jeho žádost o plný invalidní důchod byla zamítnuta z jiných důvodů než proto, že není plně invalidní
- 9 600 Kč, je-li poplatník držitelem průkazu ZTP/P
- 2 400 Kč u poplatníka po dobu, po kterou se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem, a to až do dovršení věku 26 let

nebo po dobu prezenční formy studia v doktorském studijním programu, který poskytuje vysokoškolské vzdělání až do dovršení věku 28 let.

Poplatník s příjmy ze závislé činnosti a z funkčních požitků může při výpočtu zálohy na daň ve smyslu § 38h odst. 3 uplatnit nárok na měsíční slevu na dani, a to ve výši:

- 600 Kč na poplatníka
- 125 Kč na částečný invalidní důchod
- 250 Kč na plný invalidní důchod
- 800 Kč na držitele průkazu ZTP/P
- 200 Kč na studenta

Prokázání nároku na slevy na dani nahrazující nezdánitelné části základu daně

Nárok na tyto slevy prokazuje poplatník plátcí daně v souladu s ustanovením § 38l odst. 2 následujícím způsobem :

- dokladem prokazujícím totožnost manželky (manžela) a také průkazem ZTP/P, pokud je jeho držitelkou (držitelem) u slevy na dani z titulu soužití v domácnosti s manželkou (manželem)
- rozhodnutím o přiznání plného nebo částečného invalidního důchodu a každoročně dokladem o výplatě důchodu, nejpozději však do 15. 2. u slevy na dani z titulu částečného nebo plného invalidního důchodu
- potvrzením místně příslušného správce daně o tom, že poplatník pobírá jiný důchod z důchodového pojištění, u něhož jednou z podmínek přiznání je plná invalidita, nebo mu zanikl nárok na částečný nebo plný invalidní důchod z důvodu souběhu nároku na výplatu částečného nebo plného invalidního důchodu a starobního důchodu, anebo je-li poplatník podle zvláštních právních předpisů invalidní, avšak jeho žádost o plný invalidní důchod byla zamítnuta z jiných důvodů než proto, že není plně invalidní

- průkazem ZTP/P u slevy na dani z titulu držitele průkazu ZTP/P
- potvrzením školy, že se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem u slevy na dani z titulu studia
- rozhodnutím o přiznání starobního důchodu a každoročně dokladem o výplatě důchodu, nejpozději však do 15. 2. u slevy na dani podle § 35ba odst. 2, nečiní-li důchod v uplynulém zdaňovacím období více než 38 040 Kč ročně

7.2 Daňové zvýhodnění a formy jeho uplatňování

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě v domácnosti lze uplatnit s účinností od 1. 1. 2005 v souladu s ustanovením § 35c a § 35d ZDP. Poplatník má nárok na daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s ním v domácnosti ve výši 6 000 Kč ročně a může jej uplatnit formou:

- slevy na dani
- daňového bonusu
- slevy na dani a daňového bonusu

Slevu na dani může uplatnit fyzická osoba až do výše daňové povinnosti vypočtené podle ZDP za příslušné zdaňovací období.

Pokud je daňové zvýhodnění vyšší než daňová povinnost vypočtená podle ZDP za příslušné zdaňovací období, vzniká daňový bonus. Poplatník může tento bonus uplatnit, činí-li alespoň 100 Kč, maximálně však do výše 30 000 Kč ročně.

Daňový bonus může uplatnit fyzická osoba, která měla ve zdaňovacím období příjem podle § 6, 7, 8 nebo 9 alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy, která je stanovena pro zaměstnance odměňovaného měsíční mzdou k počátku příslušného zdaňovacího období. Tato mzda se neupravuje s ohledem na odpracovanou dobu a další okolnosti podle zvláštního právního předpisu upravujícího výši minimální mzdy. U poplatníka, který má příjmy pouze podle § 9, nesmí výdaje převýšit tyto příjmy. Do těchto příjmů nejsou

zahrnovány příjmy osvobozené od daně, příjmy, z nichž je daň vybírána srážkou podle zvláštní sazby daně a příjmy, u nichž je uplatněná sazba podle § 16 odst. 2.

Pro poskytnutí měsíčního daňového zvýhodnění jsou stanoveny podmínky v § 35d ZDP. Poplatník, který podepsal prohlášení k dani podle § 38k odst. 4 zákona, uplatní nárok na daňové zvýhodnění u tohoto plátce daně. Pokud jde o jednotlivé měsíce, poplatník má nárok na daňové zvýhodnění ve výši 1/12 roční částky, tj. 500 Kč měsíčně na vyživované dítě v domácnosti. (V. Vybíhal, 2006)

Částku měsíčního daňového bonusu limituje § 35d odst. 4 ZDP, a to v maximální výši 2 500 Kč. Měsíční daňový bonus může být vyplacen, činí-li alespoň 50 Kč. U zaměstnance závisí nárok na výplatu daňového bonusu na výši jeho příjmů. Plátce je povinen vyplatit měsíční daňový bonus poplatníkovi při výplatě příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků tehdy, jestliže úhrn příjmů vyplacených nebo zúčtovaných plátcem této daně za příslušný kalendářní měsíc dosáhl u poplatníka alespoň výše poloviny minimální mzdy.

Daňové zvýhodnění ve výši 6 000 Kč náleží na každé vyživované dítě, které žije s poplatníkem v domácnosti, přičemž počet dětí, na něž poplatník může uplatnit daňové zvýhodnění, není omezen. Je-li dítě poplatníka držitelem průkazu ZTP/P, zvyšuje se částka daňového zvýhodnění na dvojnásobek, částka měsíčního daňového bonusu se ale nemění. (V. Vybíhal, 2006)

Vyživované dítě v domácnosti

V souladu s ustanovením § 35c odst. 6 ZDP se za vyživované dítě v domácnosti považuje:

- dítě vlastní
- dítě osvojené
- dítě v péči, která nahrazuje péči rodičů
- dítě druhého z manželů
- vnuk (vnučka), pokud jeho (její) rodiče nemají příjmy, z nichž by mohli daňové zvýhodnění uplatnit

Poplatník může daňové zvýhodnění na dítě uplatnit, jedná-li se o dítě:

a) nezletilé

b) zletilé až do dovršení věku 26 let, jestliže:

- nepobírá plný invalidní důchod a soustavně se připravuje na budoucí povolání
- nemůže se soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz
- z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost

Přechodný pobyt dítěte mimo domácnost nemá vliv na uplatnění daňového zvýhodnění. Jedná se například o situace, kdy dítě pobývá na internátě či koleji, nebo se zdržuje přechodně mimo domácnost z důvodů léčby v nemocnici nebo ozdravného pobytu apod.

Druh a družka mohou uplatnit daňové zvýhodnění na dítě žijící s nimi v domácnosti pouze ve dvou případech, a to:

- 1) jde-li o dítě vlastní, jehož jsou společnými rodiči za stejných podmínek jako manželé
- 2) jde-li o dítě, jehož vlastním rodičem je jen jeden z druhů, a to pouze tento druh, pokud druhému z druhů není svěřeno dítě do péče soudním rozhodnutím

Prokázání nároku na daňové zvýhodnění

V souladu s ustanovením § 381 odst. 3 se daňové zvýhodnění na dítě v domácnosti prokazuje u plátce daně prohlášením k dani za předložení následujících dokladů:

- úředním dokladem, který prokáže totožnost dítěte, např. rodný list nebo občanský průkaz
- průkazem ZTP/P, je-li dítě jeho držitelem
- potvrzením zaměstnavatele manželky (manžela), že nárok na daňové zvýhodnění neuplatňuje současně druhý z manželů

- potvrzením o studiu u zletilých dětí, které se soustavně připravují na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem
- potvrzením finančního úřadu, že poplatník vyživuje ve společné domácnosti zletilé dítě až do dovršení věku 26 let, které nepobírá plný invalidní důchod a nemůže se soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc či úraz nebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu

8 Společné zdanění manželů

Novela ZDP s účinností od 1. 1. 2005 zavedla v rámci daňové podpory rodin s dětmi kromě daňového zvýhodnění i možnost výpočtu daně ze společného základu daně manželů a tím alespoň částečně eliminovala negativní vliv klouzavě progresivní stupnice daňové sazby v případech, kdy jeden z manželů nemá zdanitelné příjmy, protože pečuje o domácnost s dětmi. Tuto možnost mohou využít i daňoví nonrezidenti, aby nedocházelo k jejich diskriminaci. K diskriminaci ale v důsledku tohoto nového daňového instrumentu přesto dochází, neboť možnost výpočtu měla být dána i manželům v případě, že jeden z nich nemá příjmy ze závažných společenských důvodů, např. pečuje o blízkou bezmocnou osobu, což zákonodárcům uniklo. (V. Vybíhal, 2006)

8.1 Podmínky uplatnění

V souladu s ustanovením § 13a mohou výpočet daně ze společného základu daně uplatnit manželé za splnění těchto podmínek:

- jsou-li poplatníky daně z příjmů fyzických osob
- vyživují-li alespoň 1 dítě, které s nimi žije v domácnosti

Uvedené podmínky musí být splněny nejpozději poslední den zdaňovacího období, za které manželé uplatňují společné zdanění. Mohou jej uplatnit i v případě, že jeden z nich neměl příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů.

8.2 Společný základ daně

Společný základ daně tvoří součet dílčích základů daně podle § 6 až 10, který se upraví podle § 5 a 23 ZDP u obou manželů a sníží se o nezdanitelné části základu daně podle § 15 ZDP za oba manžele. Nezdanitelné části základu daně podle § 15 může uplatnit i ten z manželů, který neměl zdanitelné příjmy, jestliže jinak splňuje podmínky stanovené pro jejich uplatnění.

8.3 Daňová ztráta

Vykáží-li manželé nebo jeden z nich ve zdaňovacím období, ve kterém uplatnili společné zdanění, u příjmů podle § 7 nebo § 9 daňovou ztrátu, může ji odečíst od základu daně podle § 34 ten z manželů, který ji vykázal, v následujících zdaňovacích obdobích, pokud v těchto obdobích neuplatní společné zdanění. Stejně postupuje i poplatník v případě odpočtu podle § 34 odst. 3 (odpočet 30 % výdajů na výuku žáků ve SOU).

8.4 Omezená daňová povinnost

Jestliže je alespoň jeden z manželů poplatníkem daně z příjmů fyzických osob s omezenou daňovou povinností, mohou manželé společné zdanění uplatnit v případě, že úhrn všech příjmů obou manželů ze zdrojů na území ČR činí nejméně 90 % všech jejich příjmů. Z těchto příjmů se vylučují ty, které nejsou předmětem daně z příjmů nebo jsou osvobozeny od daně, dále pak příjmy, z nichž je daň vybírána srážkou podle zvláštní sazby daně.

8.5 Překážky uplatnění

Společné zdanění manželů nelze uplatnit za zdaňovací období, kdy manželé nebo některý z nich:

- má stanovenou daň paušální částkou podle § 7a ZDP
- má povinnost stanovit minimální základ daně podle § 7c ZDP
- uplatňuje způsob výpočtu podle § 13 a 14 ZDP (rozdělování příjmů na spolupracující osoby nebo rozdělování příjmů za více zdaňovacích období)
- uplatňuje slevu na dani podle § 35a nebo 35b (daňové prázdniny pro příjemce investiční pobídky)

- má povinnost uplatnit postup uvedený v § 38gb (daňové přiznání při prohlášení nebo zrušení konkurzu)

8.6 Zálohy na daň z příjmů fyzických osob

Jedná-li se o zálohy na daň z příjmů fyzických osob, platí je každý z manželů:

- z příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků podle § 38h
- podle § 38a (v zálohovém období podle PZDP) s tím, že poslední známou daňovou povinností při společném zdanění manželů se rozumí daň připadající na každého z manželů

Zálohy však neplatí manžel (manželka), který před společným zdaněním neměl zdanitelné příjmy s výjimkou těch, které byly od daně osvobozeny nebo zdaněny zvláštní sazbou daně.

8.7 Daňové přiznání

Společné zdanění manželů uplatňuje každý z manželů ve svém daňovém přiznání, které oba manželé podávají ve stejné lhůtě. Pro podání těchto přiznání platí ustanovení § 38g, pokud není stanoveno jinak. V přílohách k přiznáním uvede každý z manželů potřebné údaje k výpočtu společného základu daně pro oba manžele. Do svého daňového přiznání uvede také každý z nich polovinu společného základu daně, ze kterého se vypočte daň. Uplatněný způsob stanovení základu daně a daně v daňovém přiznání formou společného zdanění nelze po uplynutí lhůty pro podání daňového přiznání měnit.

8.9 Vratitelný přeplatek

Zažádá-li jeden z manželů při podání daňového přiznání o převedení vratitelného přeplatku vzniklého v důsledku zaplacených záloh na daň a uplatnění společného zdanění na osobní účet druhého z manželů, správce daně uskuteční tento převod ke dni splatnosti daně druhého z manželů.

9 Metodika

Rodina a způsob života v ní má mnoho specifických podob a forem, prochází určitými vývojovými stádii, jako je např. narození, výchova a vzdělávání dětí, rozvod, úmrtí v rodině, rodina po odchodu dětí z rodiny, přítomnost stárnoucích rodičů v rodině, zdravotní postižení, nezaměstnanost apod. Je tedy patrné, že v každé rodině existují různorodé životní podmínky, na základě nichž se odvíjí i její celkové čisté příjmy, které jsou také velmi často, a to především v rodinách s dětmi, dorovnávány prostřednictvím státní sociální politiky v podobě různých sociálních dávek a dalších příspěvků.

Jelikož rozsah této bakalářské práce je omezený a není tedy možné všechny naznačené situace stávajících rodin zohlednit, budou výpočty daňových dopadů zvolených forem konkrétní daňové podpory aplikovány na vybranou domácnost s dětmi při měnících se hodnotách příjmů. Zpráva Mikrocensusu z roku 2002 uvádí, že pro Českou republiku je nejvíce charakteristický model rodiny se dvěma dětmi. Je proto důležité vycházet právě z této skutečnosti, aby vypovídací schopnost zjištěných výsledků zahrnovala co nejširší okruh domácností. Další situace v rodinách, jak již bylo řečeno, jsou velmi specifické, a aby byla daňová podpora jasně viditelná, je vhodné formulovat ji na takovou domácnost, která splňuje podmínky pro uplatnění nároku na co možná nejvíce daňových zvýhodnění.

Pro výpočty konkrétních forem daňové podpory bude tedy uvažována úplná rodina se dvěma nezletilými dětmi. Dále je nutno uvést, že oba manželé realizují pouze závislou činnost, tedy ani jeden z nich nepodniká. Pro důraz daňových zvýhodnění lze ještě uvažovat částečnou invaliditu manželky a zároveň soustavnou přípravu manžela na budoucí povolání studiem. Bylo by také přínosné zařadit odpočet úroků z úvěru ze stavebního spoření, ale jelikož poskytnutí tohoto úvěru je vázáno určitou výší příjmů poplatníka a ne všechny rodinné podmínky, které budou předmětem výpočtů, jsou zrovna příznivé, je nutno tento fakt opustit.

Cílem první části výpočtů je určit, pro které příjmové skupiny domácností s dětmi je daňová podpora, konkrétně sleva na dani v roce 2007, nejvíce efektivní. Nejprve budou zohledněny situace, kdy je zaměstnán pouze jeden z manželů, v ČR nejčastěji muž, zatímco žena je na mateřské dovolené s oběma dětmi. Aby byly zahrnuty základní

příjmové kategorie, bude v počátku jeho hrubá roční mzda dosahovat minima (8 000 Kč měsíčně pro rok 2007). Tento příjem však bude postupně narůstat do hodnot hranic základu daně (s výjimkou nuly), které jsou rozhodující pro zařazení příjmů fyzických osob (§ 16 odst. 1 ZDP) do příslušného pásma zdanění. Zvýší se tedy celkem třikrát. Poslední, nejvyšší hrubý roční příjem v této situaci uvažován, osmkrát převyší původní výdělek. Je více než pravděpodobné, že celkové čisté rodinné příjmy budou v počátku nedostačující a měl by tedy zasáhnout stát formou určité sociální podpory, která však nebude do výpočtů zahrnuta; práce se zaměřuje na daňová zvýhodnění. V dalších případech je již počítáno se zaměstnáním obou manželů, jejichž příjmy budou diferencovány tak, aby bylo možné co nejlépe dosáhnout stanoveného cíle. Všeobecně platí, že muži vydělávají více než ženy, proto lze i při stanovení příslušných diferencí vycházet z těchto předpokladů. Další propočty se tedy zaměří na situace, kdy se ženin původní hrubý roční výdělek bude pohybovat v minimu, zatímco muž vždy vydělá o jeden stupeň Kč více a jeho hrubá roční mzda i nadále poroste výše uvedeným způsobem. V bodě, kdy se jeho hrubý roční příjem zastaví v nejvyšší hodnotě, se bude naznačená tendence znovu opakovat s tím rozdílem, že ženina hrubá roční mzda vždy povýší o jeden stupeň, a to až do doby, kdy dosáhne nejvyšší možné hranice v souladu se zachováním vyššího mužova příjmu. Stejně příjmové situace budou zohledněny i v následujících částech výpočtů.

Vzhledem k tomu, že vybraná domácnost splňuje podmínky pro uplatnění novinky z roku 2005 – společného zdanění manželů, zaměří se proto druhá část výpočtů na velikost daňových dopadů při jejím uplatnění v roce 2007. Cílem je naznačit, za jakých okolností je přínosné nástroj možné daňové úlevy využít a zároveň osvětlit situace, kdy použití této „výhody“ není účinné.

Formy daňových zvýhodnění, konkrétně nezdanitelné části základu daně, prošly velkými změnami počínaje roky 2005 a 2006, kdy byla jejich podstatná část převedena na slevy na dani. Otázkou však zůstává, která z uvedených možností byla pro rodiny s dětmi příznivější, a tedy více zdůrazňovala státní rodinnou politiku. Poslední část výpočtů se proto zaměří na porovnání velikostí daňových dopadů v roce 2004 za použití stávajících sazeb daně a v roce 2007 po změnách v § 16 ZDP (rok 2006).

9.1 Použité metody

9.1.1 Běžný způsob zdanění příjmů ze závislé činnosti a z funkčních požitků

Existuje řada variant a postupů výpočtu konkrétní daňové povinnosti, které závisí především na tom, zda poplatník podepsal či nepodepsal prohlášení k dani podle § 38k ZDP. Dále je také rozlišováno, zda je poplatník rezident ČR, nebo jde o nonrezidenta, zda se zdroj příjmů nachází na území ČR atd.

Nejběžnější způsob zdanění však předpokládá, že prohlášení k dani bylo podepsáno a poplatník tedy u zaměstnavatele, u něhož prohlášení podepsal, uplatňuje tzv. měsíční slevu na dani a měsíční daňové zvýhodnění. Ze zdanitelné mzdy je každý měsíc odváděna záloha na daň vypočtená podle klouzavě progresivní stupnice uvedené v § 38h odst. 2 ZDP. Za podmínek stanovených v § 38ch ZDP se provádí roční zúčtování zálohy na daň z příjmů. Jelikož zálohy nejsou v následujících výpočtech uvažovány, bude tedy použit pouze zjednodušený způsob zdanění ročních příjmů, a to jak před novelizací § 15 ZDP v roce 2004 za použití stávajících sazeb daně, tak i po převedení části nezdanitelných položek na slevy na dani (v letech 2005 a 2006) se zohledněním změn v § 16 ZDP (rok 2006).

Metodika zdanění ročních příjmů ze závislé činnosti v roce 2004:

- + hrubý roční příjem v Kč
- úhrn sraženého zdravotního a sociálního pojistného v Kč
- = dílčí základ daně v Kč
- odpočet nezdanitelných částek ročně podle § 15 ZDP v Kč
- = základ daně v Kč
- = základ daně zaokrouhlený na celé 100 Kč dolů
- = daň v Kč vypočtená podle § 16 ZDP
- = skutečně sražená daň

Metodika zdanění ročních příjmů ze závislé činnosti v roce 2007:

- + hrubý roční příjem v Kč
- úhrn sraženého zdravotního a sociálního pojistného v Kč
- = dílčí základ daně v Kč
- odpočet nezdanitelných částek ročně podle § 15 ZDP v Kč

- = základ daně v Kč
- = základ daně zaokrouhlený na celé 100 Kč dolů
- = daň v Kč vypočtená podle § 16 ZDP
- roční slevy na dani podle § 35ba v Kč
- = daň po slevách v Kč
- roční daňové zvýhodnění na dítě (děti) formou slevy na dani, daňového bonusu nebo kombinací slevy na dani a daňového bonusu
- = skutečně sražená daň nebo vyplacený daňový bonus

9.1.2 Společné zdanění manželů

Společné zdanění manželů lze jako novodobou formu daňové podpory uplatnit od roku 2005. V souladu s ustanovením § 13a se jím rozumí možnost rozdělení všech příjmů manželského páru rovným dílem na každého z manželů pro účely výpočtu daně z příjmů fyzických osob. Toto rozdělení provede každý z manželů ve svém daňovém přiznání, které musí být správci daně předloženo ve stejné lhůtě. Společného zdanění manželů mohou daňoví poplatníci - fyzické osoby využít, jestliže se jedná o manžele (partnerství není dostačující), kteří vyživují alespoň jedno dítě žijící s nimi ve společné domácnosti. Tyto podmínky postačí splnit nejpozději v poslední den zdaňovacího období, za které manželé chtějí společné zdanění uplatnit. Pro jeho uplatnění není rozhodující, jaký typ příjmů každý z manželů dosahuje, tzn. zda se jedná o zaměstnance, podnikatele nebo osoby pobírající jiný typ příjmů. Společné zdanění manželů je možné využít i v tom případě, kdy jeden z manželů nedosahuje žádných příjmů. V této situaci použití společného zdanění přináší největší daňové úspory.

Výpočet společného základu daně manželů:

- + základ daně manžela v Kč
- + základ daně manželky v Kč
- = společný základ daně v Kč
- odpočet nezdanitelných částek ročně podle § 15 ZDP za oba manžele v Kč
- = upravený společný základ daně v Kč

Výpočet daňové povinnosti manžela:

- = upravený společný základ daně v Kč / 2
- = základ daně v Kč

- = základ daně zaokrouhlený na celé 100 Kč dolů
- = daň v Kč vypočtená podle § 16 ZDP
- roční slevy na dani podle § 35ba v Kč
- = daň po slevách v Kč
- roční daňové zvýhodnění na dítě (děti) formou slevy na dani, daňového bonusu nebo kombinací slevy na dani a daňového bonusu
- = skutečně sražená daň nebo vyplacený daňový bonus

Výpočet daňové povinnosti manželky

Výpočet daňové povinnosti manželky je obdobný jako výpočet manželův, pouze s absencí daňového zvýhodnění na dítě (děti), které může uplatnit jen jeden z nich. V případě, že manželka neměla v minulém období zdanitelné roční příjmy přesahující 38 040 Kč, sníží manžel svoji daňovou povinnost i o slevu na manželku v roční výši 4 200 Kč. Celkové daňové zatížení domácnosti nebo naopak celkově vyplacený daňový bonus pak vychází ze součtu dílčích daňových dopadů obou manželů.

10 Aplikace konkrétních forem daňové podpory na vybranou domácnost

10.1 Charakteristika vybrané domácnosti

Jelikož není možné zohlednit všechny situace, do nichž se české rodiny s dětmi nepochybně dostávají, byla pro účely výpočtů vybrána konkrétní domácnost se dvěma nezletilými dětmi. Jedná se o rodinu úplnou, kde se muž soustavně připravuje na budoucí povolání studiem a žena je částečně invalidní. Oba manželé realizují pouze závislou činnost.

10.2 Charakteristika příjmových situací

Předmětem výpočtů bude vždy pět situací, které zajistí diferenciaci celkových hrubých rodinných příjmů, a tedy i celkových daňových dopadů.

Situace č. 1

Žena je na mateřské dovolené s oběma dětmi, zatímco muž je zaměstnán a pobírá nejprve hrubou roční mzdu ve výši minima (8000 Kč měsíčně pro rok 2007), tedy 96 000

Kč. Jeho hrubý roční příjem bude postupně narůstat do hodnot 121 200 Kč, 218 400 Kč, 331 200 Kč a 480 000 Kč. Za těchto podmínek uplatňuje: roční slevu na dani na poplatníka, na manželku, na studenta a daňové zvýhodnění na obě děti.

Situace č. 2

Do pracovního procesu se zapojuje i žena, jejíž prvotní hrubý roční příjem zůstane ve výši minima, tj. 96 000 Kč ročně. Muž vždy vydělá o jeden stupeň Kč více, proto jeho počáteční hrubý roční příjem dosáhne hodnoty 121 200 Kč a bude i nadále růst na základě tendence uvedené v situaci č. 1. V tomto případě již ztrácí nárok na roční slevu na dani na manželku, ale svoji daňovou povinnost stále snižuje o slevu na poplatníka, studenta a daňová zvýhodnění na obě děti. Žena uplatní pouze roční slevu na dani na poplatníka a částečnou invaliditu.

Situace č. 3

Ženina mzda vzroste na 121 200 Kč ročně, a aby byla i nadále zachována převaha mužova výdělku, dosáhne tedy jeho původní hrubý roční příjem hodnoty 218 400 Kč a nadále poroste. Uplatněné roční slevy na dani jsou obdobné jako v situaci č. 2 a budou zohledněny i ve zbývajících dvou případech.

Situace č. 4

Ženin hrubý roční příjem : 218 400 Kč

Mužův hrubý roční příjem: 331 200 Kč a 480 000 Kč

Situace č. 5

V poslední, páté situaci dosáhne hrubý roční výdělek obou manželů nejvyšších možných hodnot, tj. 331 200 Kč u ženy a 480 000 Kč u muže.

10.3 Slevy na dani a jejich efekty pro vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2007

Slevy na dani snižují stanovenou daňovou povinnost poplatníka, a to vždy o absolutní částku. Je tedy zřejmé, že čím více jich konkrétní subjekt uplatní, tím bude jeho výsledná daňová povinnost nižší.

10.3.1 Výsledky tabulky č. 4 (viz. příloha):

V situaci č. 1, kdy je do pracovního procesu zapojen pouze jeden z manželů, konkrétně muž, bude ve všech případech stanovená roční daňová povinnost rodiny snížena o absolutní částku ve výši 13 800 Kč, a to bez uplatnění daňových zvýhodnění na dvě děti. V prvních dvou případech této situace, kdy celkové hrubé rodinné příjmy nepřekročí hodnotu 121 200 Kč za rok, budou zmíněná daňová zvýhodnění uplatněna formou daňového bonusu. Za těchto podmínek jsou tedy slevy na dani nejvíce efektivní – rodina za celý rok nezaplatí na dani ani korunu a navíc obdrží 12 000 Kč ročně jako daňový bonus; ve skutečnosti rodina pravděpodobně obdrží i další příjem formou sociálních dávek. Třetí případ již počítá se zvýšením celkových hrubých příjmů domácnosti téměř na dvojnásobek, tj. 218 400 za rok. Daňové zvýhodnění na děti je pak uplatněno formou slevy na dani, a i přesto, že stanovená daňová povinnost rodiny bude tedy snížena o absolutní částku ve výši 25 800 Kč ročně, zaplatí manželé na dani 2025 Kč za rok. Tato suma je však v porovnání se zbývajících případy této situace velice nízká. Zde se již ve velké míře začíná projevovat klouzavě progresivní sazba zdanění. Jakmile vzrostou celkové hrubé rodinné příjmy asi o polovinu příjmů předchozích, tedy na částky 331 200 Kč a 480 000 Kč za rok, zvýší se stanovená daňová povinnost téměř dvojnásobně. Slevy na dani sice přinesou úsporu obdobnou třetímu případu, nicméně částky, které bude muset rodina na dani ročně zaplatit (25 062 Kč a 63 828 Kč), převýší předešlou daňovou povinnost více než desetkrát.

Další situace již zohledňují zaměstnání obou manželů. V těchto případech bude vždy stanovená roční daňová povinnost rodiny snížena o absolutní částku ve výši 30 300 Kč, s výjimkou prvního případu druhé situace, kdy je daňové zvýhodnění na děti uplatněno formou daňového bonusu ve výši 7 500 Kč ročně. Za těchto podmínek, kdy manželé pobírají roční hrubou mzdu zhruba ve stejné výši a jejich celkové hrubé rodinné příjmy dosahují nejnižší možné hodnoty, tj. 217 200 Kč za rok, jsou slevy na dani opět nejvíce přínosné. S postupně narůstajícími hrubými ročními příjmy obou manželů roste i výsledná daňová povinnost, v některých případech dokonce i více než dvojnásobně vlivem již zmíněné progresse. Důkazem toho je i třetí situace, v jejímž druhém a třetím případě dosahují celkové hrubé příjmy domácnosti hodnot 452 400 Kč a 601 200 Kč za rok a rodina musí na dani ročně zaplatit nejdříve 33 282 Kč a následně 72 048 Kč.

V poslední, páté situaci, kdy celkové hrubé rodinné příjmy nabývají nejvyšší možné hodnoty, tj. 811 200 Kč za rok, přesáhne výsledná roční daňová povinnost dokonce částku 100 000 Kč.

10.3.2 Závěr:

Z výsledků tabulky č. 4 je patrné, že tato forma daňové podpory je nejvíce efektivní zejména pro nejnižší příjmové skupiny poplatníků, a to především pro rodiny s dětmi, které mohou získat roční daňový bonus v částce až 30 000 Kč.

10.4 Zhodnocení celkových daňových dopadů na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích před nahrazením odčitatelných položek slevami na dani v roce 2004 a při uplatnění těchto slev v roce 2007

Do konce roku 2004 snižovaly vybrané odčitatelné položky základ daně poplatníka obdobným způsobem, jako nyní slevy na dani stanovenou daňovou povinností, tedy o absolutní částku. Jejich konstrukce byla založena na stejném principu, pouze s rozdílem základny, od které byly příslušné částky odečítány.

10.4.1 Výsledky tabulky č. 5 (viz. příloha):

V situaci č. 1, kdy pracuje pouze jeden z manželů, je již z prvních dvou případů patrné, že rok 2007 je pro rodiny s dětmi z pohledu daňové podpory příznivější. Možnost uplatnit daňová zvýhodnění na děti formou daňového bonusu zvyšuje celkové čisté rodinné příjmy o 12 000 Kč za rok. Při uplatnění odčitatelných položek v roce 2004 byla sice výsledná daňová povinnost také nulová, ale rodina již neměla nárok na daňové zvýhodnění. Ve třetím případě této situace, kdy celkové hrubé příjmy domácnosti dosahují hodnoty 218 400 Kč za rok, ušetří rodina na dani ročně nejvíce, tedy částku 8 295 Kč oproti roku 2004. Při dalším zvýšení těchto příjmů poklesne roční daňová úspora na 2 978 Kč a v případě, kdy celkový hrubý příjem domácnosti dosáhne nejvyšší možné hodnoty, tj. 480 000 Kč za rok, by se poprvé vyplatil návrat do roku 2004, který zajišťoval o 5 783 Kč vyšší daňovou úsporu v porovnání s rokem 2007.

V prvním případě situace č. 2, jsou již do pracovního procesu zapojeni oba manželé. V roce 2007 rodina opět uplatňuje daňový bonus ve výši 7 500 Kč za rok, o který by v roce

2004 přišla a dokonce by na dani ročně zaplatila 6 630 Kč. I v druhém případě této situace, kdy celkové hrubé rodinné příjmy dosahují hodnoty 314 400 Kč za rok, je roční daňová úspora oproti roku 2004 značně vysoká, a to dokonce v částce 11 790 Kč. S rostoucí tendencí celkových hrubých ročních příjmů domácnosti však začne částka roční daňové úspory znovu klesat a v nejvyšší hodnotě těchto příjmů se výhoda roku 2007 opět přesouvá na druhý břeh, ale tentokrát pouze v částce 118 Kč za rok.

Vysoké daňové úspory však manželé dosáhnou také v prvním případě situace č. 3, kdy je celkový hrubý roční příjem domácnosti ve výši 339 600 Kč zdaněn o 12 450 Kč za rok méně než v roce 2004. S dalšími nárůsty celkových hrubých ročních příjmů domácnosti začíná daňová úspora jako v předcházejících situacích klesat, a to na částku 8 218 Kč za rok. V posledním případě této situace, kdy celkové hrubé rodinné příjmy dosáhnou nejvyšší možné hodnoty, tj. 601 200 Kč za rok, se poprvé výhodněji projevuje legislativní úprava roku 2007, kdy rodina na dani ročně ušetří 542 Kč.

Čtvrtá situace je svým vývojem z hlediska daňových úspor obdobná situaci č. 3.

V poslední, páté situaci, kdy celkové hrubé příjmy domácnosti dosahují maxima, celkem tedy 811 200 Kč za rok, by se manželům opět vyplatilo zdanit své příjmy v roce 2004, který přináší roční daňovou úsporu v částce 1 950 Kč.

10.4.2 Závěr

Výsledky tabulky č. 5 poukazují na skutečnost, že odčitatelné položky uplatnitelné v roce 2004 přinášely v porovnání s rokem 2007 výraznější daňové úspory nejvyšším příjmovým skupinám poplatníků. Je tedy zřejmé, že nově zavedené slevy na dani byly konstruovány na principu co nejvíce zohlednit nižší příjmové situace, do nichž se často dostávají i rodiny s dětmi. Určitou roli však mohou hrát i změny daňových sazeb a pásem.

10.5 Společné zdanění manželů a jeho přínosy pro vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2007

Společné zdanění manželů je poměrně novou formou daňové podpory, která je přímo určena pro rodiny s dětmi. Uplatnit jej totiž mohou pouze ti manželé, kteří ve společné domácnosti vyživují alespoň jedno dítě.

10.5.1 Výsledky tabulky č. 6 (viz. příloha):

V prvních dvou případech situace č. 1, kdy je zaměstnán pouze jeden z manželů a celkové hrubé příjmy domácnosti se pohybují v nejnižších hodnotách, tj. do 121 200 Kč za rok, nepřináší společné zdanění manželů žádný efekt. Rodina obdrží roční daňový bonus ve výši 12 000 Kč i za použití běžného způsobu zdanění. Ale již ve třetím případě této situace, kdy celkové hrubé rodinné příjmy převýší částku 200 000 Kč za rok, je uplatnění novodobé formy daňové podpory velice přínosné. Nejenže domácnost na dani za rok nic nezaplatí a ušetří tedy 2025 Kč oproti běžné situaci, navíc získá roční daňový bonus ve výši 9 240 Kč. Je tedy zřejmé, že v čím vyšších hodnotách se budou celkové hrubé příjmy domácnosti pohybovat a tedy i rozdíly mezi příjmy obou manželů budou znatelnější, tím bude roční úspora na dani výraznější. To nicméně dokazují i zbylé dva případy, kdy při hodnotě celkových hrubých rodinných příjmů ve výši 331 200 Kč za rok rodina na dani ročně ušetří nejprve 21 468 Kč a při jejich zvýšení na 480 000 Kč, poklesne dokonce částka běžně placené daně o více než polovinu. Rodina tedy celkem za rok na dani ušetří 35 496 Kč.

První případ situace č. 2, kdy začínají pracovat oba manželé a ženin hrubý roční příjem zůstává v minimu, opět potvrzuje, že použití společného zdanění manželů při nízkých hodnotách celkových hrubých rodinných příjmů, konkrétně 217 200 Kč za rok není přínosné. Velikost daňového dopadu je za použití obou metod shodná, domácnost tedy obdrží roční daňový bonus ve výši 7 500 Kč. S postupným nárůstem celkových hrubých rodinných příjmů a tedy i mzdových rozdílů mezi oběma manželi, se začíná uplatnění společného zdanění manželů opět vyplácet. Daňové úspory sice již nedosahují takových hodnot jako v situaci č. 1, ale i přes to lze hovořit o jasné výhodě. I v dalších případech této situace, kdy celkové hrubé příjmy domácnosti dosahují ročních hodnot 314 400 Kč, 427 200 Kč a 576 000 Kč, rodina za rok na dani ušetří, a to nejprve 2 623 Kč, dále pak 6 888 Kč a v nejvyšší hodnotě těchto příjmů dokonce 16 884 Kč.

V situaci č. 3, kdy ženin hrubý roční příjem vzroste na 121 200 Kč a celkové hrubé příjmy domácnosti dosahují nejnižší možné hodnoty, tj. 339 600 Kč za rok, je daňová úspora v porovnání s běžnou situací ze všech nejmenší, konkrétně se jedná o částku 1 083 Kč za rok. Se zvýšením celkových hrubých rodinných příjmů na částku 452 400 Kč za rok, začne však její hodnota opět stoupat, a to na 5 348 Kč za rok. V nejvyšších příjmových

hodnotách této situace, tj. 601 200 Kč za rok, ušetří manželé na dani opět nejvíce, tedy roční částku ve výši 14 024 Kč.

Situace č. 4 je svým vývojem obdobná výše analyzovaným případům, kdy při nižších hodnotách celkových hrubých ročních rodinných příjmů a tedy i mzdových rozdílů mezi oběma manželi daňová úspora dosahuje nejprve nízké hodnoty, konkrétně 1 663 Kč za rok. S následným zvýšením těchto příjmů začne částka roční daňové úspory opět růst, a to až na 7 882 Kč.

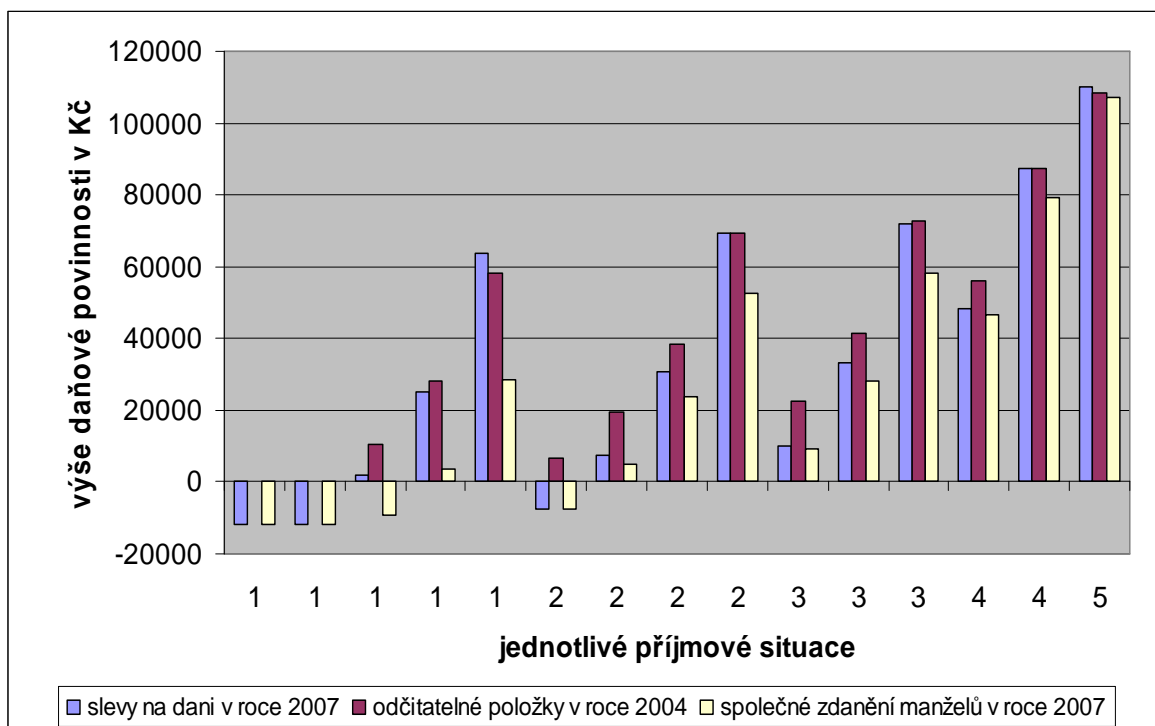
Poslední, pátá situace je charakteristická tím, že hrubé roční příjmy obou manželů dosahují maximálních hodnot. Domácnost tedy celkem za rok obdrží částku 811 200 Kč. I přes to, že rozdíl mezi příjmy manželů přesahuje 100 000 Kč, hodnota daňové úspory je v porovnání s běžnou legislativní úpravou poměrně malá. Rodina za rok na dani ušetří pouze 2 898 Kč.

10.5.2 Závěr:

Z výsledků tabulky č. 6 lze lehce odvodit, pro které příjmové skupiny domácností s dětmi je společné zdanění manželů nejvíce přínosné. Hlavním cílem této formy daňové podpory je napomoci rodinám především ve dvou základních situacích, a to zejména tehdy, kdy jeden z manželů pobývá na mateřské dovolené a nemá tedy žádné zdanitelné příjmy, a nebo když rozdíly mezi hrubými příjmy manželů dosahují vysokých hodnot. V případě, kdy se hrubé příjmy obou manželů pohybují kolem minima, nepřináší společné zdanění manželů žádný efekt – rodina je však zvýhodněna jinou formou podpory, tj. systémem sociálních dávek.

11 Shrnutí

Graf č.7: **Daňové dopady na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích při aplikaci konkrétních forem daňové podpory**

Pramen: Vlastní výpočet

Na výše uvedeném grafu je jasně viditelné, jak jednotlivé formy daňové podpory ovlivňují celkovou velikost daňových dopadů na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích. Za nejúčinnější formu daňové podpory lze bezesporu označit společné zdanění manželů, které když rodina uplatní, ušetří za rok na dani nejvíce. To nicméně potvrzují i výsledky tabulky č. 7 (viz. příloha), kde jsou uvedeny rozdíly mezi daňovými dopady jednotlivých variant v číselných hodnotách. Na základě těchto vyčíslených rozdílů ale i z grafu lze dobře rozpoznat, že za určitých podmínek přináší společné zdanění manželů rodinám s dětmi možnost, snížit běžnou roční daňovou povinnost i o více než polovinu její původní výše. Toho však lze dosáhnout především tehdy, jestliže jeden z manželů pobývá na mateřské dovolené a nemá tedy žádné zdanitelné příjmy, anebo když rozdíly mezi hrubými příjmy obou manželů dosahují vysokých hodnot. Naopak v případech, kdy oba manželé pobírají nízkou hrubou mzdu, nepřináší tato specifická forma zdanění v porovnání s běžnou legislativní úpravou žádné úspory.

Slevy na dani snižují stanovenou daňovou povinnost rodiny vždy o absolutní částku a jsou závislé především na počtu skutečností, na které domácnost během roku uplatní nárok. Relativně nejvyšší výhody z nich plynou domácnostem s nízkými základy daně, i přes to však téměř ve všech případech zvýhodňují rodiny s dětmi více než odčitatelné položky v roce 2004, a to nejen vlivem daňového bonusu, který mohou v současné době rodiny s dětmi obdržet, ale i v ostatních případech vybraných situací ušetří rodina v porovnání s původní legislativou na dani nemalé částky. Ovšem jak se říká, výjimka vždy potvrzuje pravidlo, a proto domácnosti pobírající relativně vysoké příjmy zaplatí dnes na dani více.

12 Závěr

Česká společnost relativně rychle stárne. Přibývá v ní stále více starších osob, které se velmi často dožívají vysokého věku a na druhou stranu ubývá narozených dětí, a to velmi intenzivně po roce 1989. Logicky vyvstává otázka, zda bude v budoucnosti vytvořeno tolik produktu, aby se část z něj mohla přesunout starší generaci, aniž by docházelo k nadměrnému přerozdělování podvazující ekonomickou aktivitu v zemi nebo k drastickému snižování životní úrovně důchodců.

Fenomén stárnutí populace však postihuje i převážnou část evropských zemí, které se snaží jej potlačit v rámci fungování mechanismů státní rodinné politiky, jakožto široké škály nejrůznějších opatření zaměřených na optimální fungování rodiny v dané době a společnosti, uskutečňovaných na různých úrovních a prostřednictvím celé řady subjektů.

Další z navazujících problémů současné české společnosti spočívá právě v koncipování její rodinné politiky. Lze totiž říci, že náš stát rodinnou politiku v tom pravém slova smyslu vlastně nemá. Stávající rodinná politika je chápána převážně jako politika pečovatelská, která se více méně omezuje jen na poskytování dávek v rámci systému státní sociální podpory. Takovéto ekonomické zásahy však nepůsobí na populační chování rodin příliš efektivně, obecně totiž neexistuje žádná metoda, jak přinutit mladé lidi, aby měli děti či více dětí, když je mít nechtějí, anebo dočasně upřednostňují jiné hodnoty. Navíc poskytování těchto dávek ovlivňuje počet narozených dětí jen nevýznamně, a to především u nejnižších sociálních skupin rodin, zejména pak rodin rómských, kde vytvoření kvalitní a funkční rodiny je více než problematické.

Propopulační opatření by měla spočívat spíše ve vytváření vhodného a vstřícného prostředí, v němž by se mohla mladá rodina realizovat a dále se vyvíjet zcela podle svých privátních představ. Na vytváření takového prostředí by se měla kromě již zmíněné rodinné politiky podílet zejména opatření politiky zaměstnanosti, bytové politiky a v neposlední řadě také politiky daňové.

Počínaje roky 2005 a 2006 proběhly v České republice novelizace právě v jedné z těchto klíčových oblastí, konkrétně v rámci politiky daňové, na základě nichž došlo k převedení části odčitatelných položek, které zohledňovaly rodinnou, sociální a zdravotní situaci poplatníků daně z příjmů fyzických osob do systému uplatňování slev na dani. Současně vstoupilo v platnost již dlouhodobě diskutované společné zdanění manželů, které lze považovat za jednu z mála cílených forem daňové podpory rodin s dětmi, protože aby

jej mohla manželská dvojice uplatnit, musí ve společné domácnosti vyživovat alespoň jedno dítě. Zároveň jde o formu podpory zaměřenou na zvyšování čistých příjmů na každého člena domácnosti.

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat jednu z variant podpory rodin s dětmi, a to formou daňových zvýhodnění, zhodnotit nahrazení odčitatelných položek slevami na dani a naznačit problematiku společného zdanění manželů.

Na základě splnění dílčích požadavků tohoto cíle byla vybrána konkrétní domácnost se dvěma dětmi a také zvoleny určité příjmové situace, do nichž se mohou české rodiny vlivem různorodých podmínek na trhu práce jistě dostávat. Pro účely zdanění dosahovaných příjmů byla nejprve aplikována běžná legislativní úprava roku 2007, tedy slevy na dani. Tyto jsou charakteristické zejména tím, že snižují stanovenou daňovou povinnost poplatníka daně z příjmů fyzických osob vždy o absolutní částku, a proto i relativně větší výhoda připadá rodinám s nižšími základy daně, což také potvrzují výsledky tabulky č. 4 (viz. příloha). Při jejich celkovém hodnocení hraje významnou roli především fakt, že dnes mohou navíc nízkopříjmové rodiny s dětmi obdržet daňový bonus, což původní legislativa v letech 1993 – 2004 neumožňovala. Ostatně o velikostech daňových dopadů při jejím praktickém uplatnění vypovídá tabulka č. 5 (viz. příloha), na základě jejichž výsledků lze konstatovat, že odčitatelné položky uplatnitelné v roce 2004 přinášely výraznější daňové úspory pouze nejvyšším příjmovým skupinám poplatníků, zatímco slevy na dani dnes zvýhodňují jejich převážnou část, a tedy i rodiny s dětmi. V souvislosti s těmito poznatky je vhodné zmínit, že částky slev ve své absolutní výši by měly být v průběhu dalších let indexovány.

Za nejúčinnější formu daňové podpory lze však bezesporu označit společné zdanění manželů, které jak již bylo řečeno, mohou v současné době uplatnit pouze rodiny s dětmi. Z výsledků tabulky č. 6 (viz. příloha) je zřejmé, že tento specifický způsob zdanění umožňuje snížit běžnou roční daňovou povinnost manželského páru i o více než polovinu její původní výše. Toho lze dosáhnout zejména v případech, kdy jeden z manželů pobývá na mateřské dovolené a nemá tedy žádné zdanitelné příjmy, anebo když rozdíly mezi hrubými příjmy obou manželů dosahují vysokých hodnot. Jediná ze situací, kdy společné zdanění manželů nepřináší požadovaný efekt, nastává v okamžiku, kdy oba manželé dosahují velmi nízkých hrubých příjmů. Rodina je však zvýhodněna jinou formou podpory, tj. systémem sociálních dávek.

I přes veškeré výhody, které tento, dá se říci, novodobý způsob zdanění rodinám s dětmi přináší, čelí společné zdanění manželů značné kritice. Kámen úrazu spočívá především

v tom, že současný postup jednoznačně preferuje rodiny s jedním výdělečně činným a ve své podstatě znevýhodňuje rodiny s dětmi se dvěma příjmy, které mají zpravidla vyšší výdaje na péči o děti i vedení domácnosti. „Kromě toho je nevhodné při společném zdanění zachovat současně výhodu (slevu na dani nebo odpočet od základu daně) pro nevýdělečně činného manžela. Jde o kumulaci podpory, která je již dostatečně zvýrazněna společným zdaněním“ podotýká ministerstvem financí jmenovaná expertní skupina. Dále je třeba upozornit na ne vždy příznivou situaci v rodinách neúplných, které však nejsou oproti rodinám úplným z daňového hlediska výrazněji podporovány. Faktem je, že zvýšení daňových výhod této sociální skupině by mohlo nepřímo usnadnit rozpad rodin úplných, což by neodpovídalo původnímu záměru státní rodinné politiky. Ovšem jejich zastoupení v naší společnosti není zanedbatelné. Otázkou zůstává, zda systém sociálních dávek je pro neúplné rodiny dostačujícím řešením. K diskriminaci také dochází z titulu partnerství, která vychovávají děti, přitom počet takových párů v posledních letech narůstá.

V roce 2006 vrátil stát v rámci společného zdanění manželů cca 4 miliardy Kč. Nabízí se otázka, zda je to institut vhodný v období, kdy je třeba brzdit tempo růstu deficitů veřejných rozpočtů. Novodobě diskutovaná reforma předkládá návrh jeho zrušení.

Na závěr bych chtěla jen říci, že současná, a dá se říci že i vyspělejší, mladá generace nemusí vždycky mít zájem na tom, aby stát rodinu dirigoval, servíroval jí nějaké dávky a tím prohluboval její závislost na něm. Postačí, když nebude překážet a vytvoří rovné podmínky k tomu, aby rodina mohla dál usilovat o naplnění svých rozmanitých, ale hluboce individuálních a soukromých představ.

13 Seznam použité literatury a zákonů

1. VANČUROVÁ, Alena. *Daňová podpora rodin s dětmi : studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky*. Uspořádal Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. Praha : Vydavatelství ČVUT, 2002. 76 s.
2. VYBÍHAL, Václav. *Zdaňování příjmů fyzických osob : praktický průvodce*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 216 s. Účetnictví a daně. ISBN 80-247-1577-5.
3. *ACTA OECONOMICA PRAGENSIA : sociální aspekty transformace české ekonomiky*. Vysoká škola ekonomická. 2004, roč. 12, č. 4. Praha : Oeconomica, 2004. ISSN 0572-3043.
4. BAŠTÝŘ, Ivo, et al. *Životní minimum v zahraničí a v České republice : srovnávací studie*. 1. vyd. Praha : Jan, 1997. 172 s. ISBN 80-85529-27-0.
5. ŠOUREK, Stanislav, TUREK, Karel, BĚHAN, Petr. *Daňová soustava*. Praha : Prospektrum, 1993. 528 s. ISBN 80-8543-72-6.
6. *Www.mfcr.cz* [online]. 2005 [cit. 2007-03-30]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vystupni_material_expertni_skupiny_pdf.pdf>.
7. *Www.czso.cz* [online]. 2007, 11.4. 2007 [cit. 2006-12-10]. Dostupný z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/katalog.nsf/hledat?SearchView&count=20&searchorder=1&searchfuzzy=1&query=\(\(mikrocensus\)\)&database=all&kraje=all&skupiny=all&start=1](http://www.czso.cz/csu/katalog.nsf/hledat?SearchView&count=20&searchorder=1&searchfuzzy=1&query=((mikrocensus))&database=all&kraje=all&skupiny=all&start=1)>.
8. Zákon o daních z příjmů 586/1992 Sb., ve znění předpisů let 1993 – 2007
9. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
10. Zákon č. 505/2005 Sb., o zvýšení částek životního minima

PŘÍLOHY

Tabulka č. 8 : Sazba daně z příjmů fyzických osob v ČR v roce 2004

Základ daně		Daň	Ze základu přesahujícího
od Kč	do Kč		
0	109 200	15%	
109 200	218 400	16 380 Kč + 20 %	109 200 Kč
218 400	331 200	38 220 Kč + 25 %	218 400 Kč
331 200	a více	66 420 Kč + 32 %	331 200 Kč

Pramen : Zákon o daních z příjmů 586/1992 Sb., ve znění předpisů roku 2004

Tabulka č. 4: Daňové dopady na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2007

situace	pohlaví	hrubý roční příjem	SP, ZP 12,5 %	dílčí ZD zaokr. na 100 dolů	daň	roční sleva na poplatníka	roční sleva na manželku	roční sleva na studenta	roční sleva na část. invaliditu	roční daňové zvýhodnění na 2 děti	dílčí daňová povinnost	dílčí daňový bonus	daňová povinnost/daňový bonus celkem ¹⁾
1	Muž	96 000	12 000	84 000	10 800	7 200	-4 200	2 400	0	12 000	0	12 000	-12000
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1	Muž	121 200	15 150	106 050	12 720	7 200	-4 200	2 400	0	12 000	0	12 000	-12000
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1	Muž	218 400	27 300	191 100	27 825	7 200	-4 200	2 400	0	12 000	2 025	0	2025
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1	Muž	331 200	41 400	289 800	50 862	7 200	-4 200	2 400	0	12 000	25 062	0	25 062
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1	Muž	480 000	60 000	420 000	89 628	7 200	-4 200	2 400	0	12 000	63 826	0	63 828
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2	Muž	121 200	15 150	106 050	12 720	7 200	0	2 400	0	12 000	0	8 800	-7500
	Žena	96 000	12 000	84 000	10 800	7 200	0	0	1 500	0	1 380	0	
2	Muž	218 400	27 300	191 100	27 825	7 200	0	2 400	0	12 000	6 225	0	7 605
	Žena	96 000	12 000	84 000	10 800	7 200	0	0	1 500	0	1 380	0	
2	Muž	331 200	41 400	289 800	50 862	7 200	0	2 400	0	12 000	29 262	0	30 642
	Žena	96 000	12 000	84 000	10 800	7 200	0	0	1 500	0	1 380	0	
2	Muž	480 000	60 000	420 000	89 628	7 200	0	2 400	0	12 000	68 028	0	69 408
	Žena	96 000	12 000	84 000	10 800	7 200	0	0	1 500	0	1 380	0	
3	Muž	218 400	27 300	191 100	27 825	7 200	0	2 400	0	12 000	6 225	0	10 245
	Žena	121 200	15 150	106 050	12 720	7 200	0	0	1 500	0	4 020	0	
3	Muž	331 200	41 400	289 800	50 862	7 200	0	2 400	0	12 000	29 262	0	33 282
	Žena	121 200	15 150	106 050	12 720	7 200	0	0	1 500	0	4 020	0	
3	Muž	480 000	60 000	420 000	89 628	7 200	0	2 400	0	12 000	68 028	0	72 048
	Žena	121 200	15 150	106 050	12 720	7 200	0	0	1 500	0	4 020	0	
4	Muž	331 200	41 400	289 800	50 862	7 200	0	2 400	0	12 000	29 262	0	48 387
	Žena	218 400	27 300	191 100	27 825	7 200	0	0	1 500	0	19 125	0	
4	Muž	480 000	60 000	420 000	89 628	7 200	0	2 400	0	12 000	68 028	0	87 153
	Žena	218 400	27 300	191 100	27 825	7 200	0	0	1 500	0	19 125	0	
5	Muž	480 000	60 000	420 000	89 628	7 200	0	2 400	0	12 000	68 028	0	110 190
	Žena	331 200	41 400	289 800	50 862	7 200	0	0	1 500	0	42 162	0	

¹⁾ záporná hodnota představuje daňový bonus

Pramen: Vlastní výpočet

Tabulka č. 5: Daňové dopady na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích v roce 2004 včetně porovnání s rokem 2007

situace	pohlaví	hrubý roční příjem	SP, ZP 12,5 %	dílčí ZD	roční odpočet na poplatníka	roční odpočet na 2 děti	roční odpočet na manželku	roční odpočet na část. invaliditu	roční odpočet na studenta	snížený dílčí ZD zaokr. na 100 dolů	daň	celková daňová povinnost v roce 2004	daňová povinnost/ daňový bonus celkem v roce 2007 ¹⁾
1	Muž	96 000	12 000	84 000	38 040	51 120	21 720	0	11 400	0	0	0	-12 000
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
1	Muž	121 200	15 150	106 050	38 040	51 120	21 720	0	11 400	0	0	0	-12 000
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
1	Muž	218 400	27 300	191 100	38 040	51 120	21 720	0	11 400	68 800	8 256	10 320	2 025
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
1	Muž	331 200	41 400	289 800	38 040	51 120	21 720	0	11 400	167 500	23 341	28 040	25 062
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
1	Muž	480 000	60 000	420 000	38 040	51 120	21 720	0	11 400	297 700	52 837	58 045	63 828
	Žena	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
2	Muž	121 200	15 150	106 050	38 040	51 120	0	0	11 400	5 400	810	6 630	-7 500
	Žena	96 000	12 000	84 000	38 040	0	0	7140	0	38 800	5 820		
2	Muž	218 400	27 300	191 100	38 040	51 120	0	0	11 400	90 500	13 575	19 395	7 605
	Žena	96 000	12 000	84 000	38 040	0	0	7140	0	38 800	5 820		
2	Muž	331 200	41 400	289 800	38 040	51 120	0	0	11 400	189 200	32 380	38 200	30 642
	Žena	96 000	12 000	84 000	38 040	0	0	7140	0	38 800	5 820		
2	Muž	480 000	60 000	420 000	38 040	51 120	0	0	11 400	319 400	63 470	69 290	69 408
	Žena	96 000	12 000	84 000	38 040	0	0	7140	0	38 800	5 820		
3	Muž	218 400	27 300	191 100	38 040	51 120	0	0	11 400	90 500	13 575	22 695	10 245
	Žena	121 200	15 150	106 050	38 040	0	0	7140	0	60 800	9 120		
3	Muž	331 200	41 400	289 800	38 040	51 120	0	0	11 400	189 200	32 380	41 500	33 282
	Žena	121 200	15 150	106 050	38 040	0	0	7140	0	60 800	9 120		
3	Muž	480 000	60 000	420 000	38 040	51 120	0	0	11 400	319 400	63 470	72 590	72 048
	Žena	121 200	15 150	106 050	38 040	0	0	7140	0	60 800	9 120		
4	Muž	331 200	41 400	289 800	38 040	51 120	0	0	11 400	189 200	32 380	56 100	48 387
	Žena	218 400	27 300	191 100	38 040	0	0	7140	0	145 900	23 720		
4	Muž	480 000	60 000	420 000	38 040	51 120	0	0	11 400	319 400	63 470	87 190	87 153
	Žena	218 400	27 300	191 100	38 040	0	0	7140	0	145 900	23 720		
5	Muž	480 000	60 000	420 000	38 040	51 120	0	0	11 400	319 400	63 470	108 240	110 190
	Žena	331 200	41 400	289 800	38 040	0	0	7140	0	244 600	44 770		

¹⁾ záporná hodnota představuje daňový bonus

Pramen: Vlastní výpočet

Tabulka č. 6: **Daňové dopady na vybranou domácnost s dětmi v jednotlivých příjmových situacích při uplatnění společného zdanění manželů v r. 2007**

situace	pohlaví	hrubý roční příjem	SP, ZP 12,5 %	dílčí ZD	společný ZD	1/2 SZD zaokr. na 100 dolů	daň	roční sleva na poplatníka	roční sleva na manželku	roční sleva na studenta	roční sleva na část. invaliditu	roční daňové zvýhodnění na 2 děti	dílčí daňová povinnost	dílčí daňový bonus	daňová povinnost/daňový bonus celkem ¹⁾	bez uplatnění SZM ¹⁾
1	Muž	96 000	12 000	84 000	84 000	42 000	5 040	7 200	4 200	2 400	0	12 000	0	12 000	-12 000	-12 000
	Žena	0	0	0	84 000	42 000	5 040	7 200	0	0	1 500	0	0	0		
1	Muž	121 200	15 150	106 050	106 050	53 000	6 360	7 200	4 200	2 400	0	12 000	0	12 000	-12 000	-12 000
	Žena	0	0	0	106 050	53 000	6 360	7 200	0	0	1 500	0	0	0		
1	Muž	218 400	27 300	191 100	191 100	95 500	11 460	7 200	4 200	2 400	0	12 000	0	12 000	-9 240	2 025
	Žena	0	0	0	191 100	95 500	11 460	7 200	0	0	1 500	0	2 760	0		
1	Muž	331 200	41 400	289 800	289 800	144 900	19 047	7 200	4 200	2 400	0	12 000	0	6 753	3 594	25 062
	Žena	0	0	0	289 800	144 900	19 047	7 200	0	0	1 500	0	10 347	0		
1	Muž	480 000	60 000	420 000	420 000	210 000	31 416	7 200	4 200	2 400	0	12 000	5 616	0	28 332	63 828
	Žena	0	0	0	420 000	210 000	31 416	7 200	0	0	1 500	0	22 716	0		
2	Muž	121 200	15 150	106 050	190 050	95 000	11 400	7 200	0	2 400	0	12 000	0	10 200	-7500	-7 500
	Žena	96 000	12 000	84 000	190 050	95 000	11 400	7 200	0	0	1 500	0	2 700	0		
2	Muž	218 400	27 300	191 100	275 100	137 500	17 641	7 200	0	2 400	0	12 000	0	3 959	4 982	7 605
	Žena	96 000	12 000	84 000	275 100	137 500	17 641	7 200	0	0	1 500	0	8 941	0		
2	Muž	331 200	41 400	289 800	373 800	186 900	27 027	7 200	0	2 400	0	12 000	5 427	0	23 754	30 642
	Žena	96 000	12 000	84 000	373 800	186 900	27 027	7 200	0	0	1 500	0	18 327	0		
2	Muž	480 000	60 000	420 000	504 000	252 000	41 412	7 200	0	2 400	0	12 000	19 812	0	52 524	69 408
	Žena	96 000	12 000	84 000	504 000	252 000	41 412	7 200	0	0	1 500	0	32 712	0		
3	Muž	218 400	27 300	191 100	297 150	148 500	19 731	7 200	0	2 400	0	12 000	0	1 869	9 162	10 245
	Žena	121 200	15 150	106 050	297 150	148 500	19 731	7 200	0	0	1 500	0	11 031	0		
3	Muž	331 200	41 400	289 800	395 850	197 900	29 117	7 200	0	2 400	0	12 000	7 517	0	27 934	33 282
	Žena	121 200	15 150	106 050	395 850	197 900	29 117	7 200	0	0	1 500	0	20 417	0		
3	Muž	480 000	60 000	420 000	526 050	263 000	44 162	7 200	0	2 400	0	12 000	22 562	0	58 024	72 048
	Žena	121 200	15 150	106 050	526 050	263 000	44 162	7 200	0	0	1 500	0	35 462	0		
4	Muž	331 200	41 400	289 800	480 900	240 400	38 512	7 200	0	2 400	0	12 000	16 912	0	46 724	48 387
	Žena	218 400	27 300	191 100	480 900	240 400	38 512	7 200	0	0	1 500	0	29 812	0		
4	Muž	480 000	60 000	420 000	611 100	305 500	54 787	7 200	0	2 400	0	12 000	33 187	0	79 271	87 153
	Žena	218 400	27 300	191 100	611 100	305 500	54 787	7 200	0	0	1 500	0	46 084	0		
5	Muž	480 000	60 000	420 000	709 800	354 900	68 796	7 200	0	2 400	0	12 000	47 196	0	107 292	110 190
	Žena	331 200	41 400	289 800	709 800	354 900	67 796	7 200	0	0	1 500	0	60 096	0		

¹⁾ záporná hodnota představuje daňový bonus

Pramen: Vlastní výpočet

Tabulka č. 7: Porovnání výše daňových dopadů při aplikaci legislativy z roku 2004, 2007 a společného zdanění manželů

situace	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	4	4	5
odčitatelné položky v roce 2004	0	0	10 320	28 040	58 045	6 630	19 395	38 200	69 290	22 695	41 500	72 590	56 100	87 190	108 240
slevy na dani v roce 2007 ¹⁾	-12 000	-12 000	2 025	25 062	63 828	-7 500	7 605	30 642	69 408	10 245	33 282	72 048	48 387	87 153	110 190
společné zdanění manželů v roce 2007 ¹⁾	-12 000	-12 000	-9 240	3 594	28 332	-7 500	4 982	23 754	52 524	9 162	27 934	58 024	46 724	79 271	107 292
daňová úspora/ztráta z titulu slevy na dani v porovnání s rokem 2004 ²⁾	12 000	12 000	8 295	2 978	-5 783	14 130	11 790	7 558	-118	12 450	8 218	542	7 713	37	-1 950
daňová úspora/ztráta z titulu SZM v porovnání s běžnou legislativou roku 2007 ²⁾	0	0	11 265	21 468	35 496	0	2 623	6 888	16 884	1 083	5 348	14 024	1 663	7 882	2 898

1) záporná hodnota představuje daňový bonus

2) záporná hodnota představuje daňovou ztrátu

Pramen: Vlastní výpočet